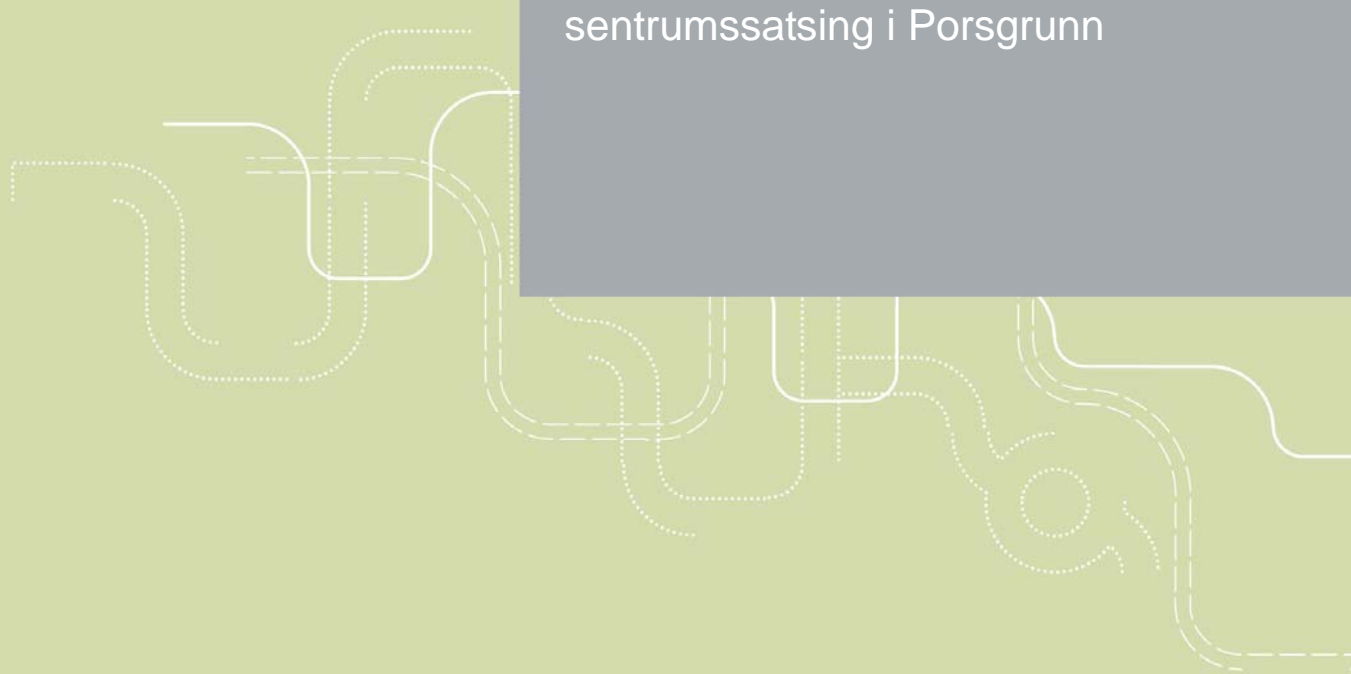




Kreativ byutvikling - Stedsans og sentrumssatsing i Porsgrunn



Kreativ byutvikling – Stedsans og sentrumssatsing i Porsgrunn

Vibeke Nenseth

Transportøkonomisk institutt (TØI) har opphavsrett til hele rapporten og dens enkelte deler. Innholdet kan brukes som underlagsmateriale. Når rapporten siteres eller omtales, skal TØI oppgis som kilde med navn og rapportnummer. Rapporten kan ikke endres. Ved eventuell annen bruk må forhåndssamtykke fra TØI innhentes. For øvrig gjelder [åndsverklovens](#) bestemmelser.

ISSN 0808-1190

ISBN 978-82-480-0857-6 Papirversjon

ISBN 978-82-480-0858-3 Elektronisk versjon

Oslo, februar 2008

Tittel: Kreativ byutvikling – Stedsans og sentrumssatsing i Porsgrunn

Forfatter(e): Vibeke Nenseth

TØI rapport 945/2008

Oslo, 2008-02

34 sider

ISBN 978-82-480-0857-6 Papirversjon

ISBN 978-82-480-0858-3 Elektronisk versjon

ISSN 0808-1190

Finansieringskilde:

Telemark fylkeskommune

Prosjekt: 3244 Kreativ byutvikling i Porsgrunn

Prosjektleder: Vibeke Nenseth

Kvalitetsansvarlig: Randi Hjorthol

Emneord:

Byplanlegging; kreativ byutvikling; kulturplanlegging

Sammendrag:

Siktemålet med Porsgrunns byplanprosjekt "kreativ byutvikling" har vært å dra veksler på kultur som drivkraft i byutviklingen. Prosjektet har fått fram tidsavgrensete kulturelle begivenheter (som Grenland Friteaters gateteater/byvandring 'Stedsans') og en markant ny kulturell infrastruktur gatelangs og elvelangs. To faktorer var avgjørende for at satsingen kom i stand: valg av rett tidspunkt ("timing") knyttet til byens 200-årsjubileum 2007 og tilgang på ekstraordinær finansiering (fylkeskommunale midler). Satsingen var avhengig av en solid institusjonell oppfølging gjennom omorganisering (plan og kultur i samme etat) og gjensidige tillitsrelasjoner mellom fag og politikk og mellom offentlige og private, så vel kommersielle som kulturelle, aktører. Avgjørende har også vært skiftet av fokus for hva byutvikling dreier seg om, fra "arbeidsplasser og parkeringsplasser" til byliv og bomiljø i levende sentrumsområder.

Title: Creative urban development – Sense of place and centre concentration in Porsgrunn, Norway

Author(s): Vibeke Nenseth

TØI report 945/2008

Oslo: 2008-02

34 pages

ISBN 978-82-480-0857-6 Paper version

ISBN 978-82-480-0858-3 Electronic version

ISSN 0808-1190

Financed by:

Telemark County Administration

Project: 3244 Creative urban development in Porsgrunn

Project manager: Vibeke Nenseth

Quality manager: Randi Hjorthol

Key words:

Urban planning; Creative urban development; Cultural planning

Summary:

The objective of Porsgrunn's planning project "creative urban development" has been to exploit culture as a driving force in the urban development. The project has provided temporary cultural events and a new salient cultural infrastructure in the town centre. Two factors were important for the launching of the project: the right timing (the town's bicentennial) and extraordinary regional financial support. The project depended on solid institutional support and on mutual trust relationships between professionals and politicians and across public and private (commercial as well as cultural) players. The shift of focus on what urban development is all about, has been crucial, from "jobs and parking spots" to urban life and housing environments in vital urban centres.

Language of report: Norwegian

Rapporten kan bestilles fra:
Transportøkonomisk institutt, Biblioteket
Gaustadalleen 21, 0349 Oslo
Telefon 22 57 38 00 - www.toi.no

The report can be ordered from:
Institute of Transport Economics, The library
Gaustadalleen 21, NO 0349 Oslo, Norway
Telephone +47 22 57 38 00 - www.toi.no

Forord

Formålet med denne rapporten er å presentere evalueringen av prosjektet 'kreativ byutvikling', som er en del av det regionale utviklingsarbeidet mellom Telemark fylkeskommune og Porsgrunn kommune. Søkelyset er rettet mot drivkrefter, aktører og prosesser innenfor rammen av dette byutviklingsprosjektet.

Evalueringen søker å kartlegge hva kreativ byutvikling inneholder og innebærer i praksis, primært basert på en analyse av hvordan prosesser knyttet til kreativ byutvikling i Porsgrunn defineres og fortolkes av ulike aktørgrupper lokalt og regionalt. Evalueringen har også som et siktemål å sette byutviklingsprosjektet i Porsgrunn og Telemark inn i en større sammenheng i lys av nye initiativ og perspektiver i byplanlegging og byutvikling generelt. Prosjektet er en følge-evaluering som løper parallelt med selve det lokal-regionale utviklingsprosjektet fra 2006 til 2008. Telemark fylkeskommune har vært oppdragsgiver for evalueringen, som utgjør vel seks ukeverk.

I desember 2004 ga bystyret i Porsgrunn sin tilslutning til at markeringen av det kommende 200 års byjubileet i 2007 skulle gjennomføres som et treårig byutviklingsprosjekt. Evalueringen ble lagt fram på kommunens treårssamling etter denne beslutningen, på tampen av jubileumsåret.

Evalueringen er gjennomført av og rapporten skrevet av forskningsleder Vibeke Nenseth. Forskningsleder Randi Hjorthol har kvalitetssikret rapporten. Begge er sosiologer.

En stor takk til informantene – sentrale aktører som på ulike måter har vært involvert i arbeidet for kreativ byutvikling i Porsgrunn – og som velvilligst har latt seg intervju!

Oslo, februar 2008
Transportøkonomisk institutt

Lasse Fridstrøm
instituttssjef

Jon Martin Denstadli
avdelingsleder

Innhold

Sammendrag

Summary

1 Planlegging for kreativ byutvikling	1
1.1 Planlegging for kreativ byutvikling – et paradoks?	1
1.2 Politikk og planlegging i nye nettverk.....	2
1.3 Kreativ byutvikling - kultur som drivkraft	4
2 Evaluering av kreativ byutvikling – formål og metode.....	7
2.1 Evalueringsprosjektets formål	7
2.2 Hvordan evaluere 'kreativ byutvikling': evaluerings-design og -metode	7
2.3 Evalueringsfaser og datakilder.....	8
2.4 Kvalitative intervjuer: informanter og intervjuguide.....	9
2.5 Evalueringsprosjektets programplan.....	10
3 Hvorfor kreativ byutvikling – i Porsgrunn?	11
3.1 Utgangspunktet: hva var driverne?	11
3.2 Opprettholdere: gjensidig tillit og nye tenkemåter	16
3.3 Kreativ byutvikling i Porsgrunn – et samlet blikk.....	20
4 Virkninger, videreførings- og overføringsverdi.....	20
4.1 Varige virkninger – og varige verdier?.....	21
4.2 Overførings- og videreføringsverdi	22
Referanser.....	25
Vedlegg 1: Kreativ byutvikling – sentrale prosjekters egenpresentasjoner ..	26
Vedlegg 2: Bolig- og byplanprisen 2006 – juryens begrunnelse	34

Sammendrag:

Kreativ byutvikling – Stedsans og sentrumssatsing i Porsgrunn

Siktemålet med Porsgrunns byplanprosjekt ”kreativ byutvikling” har vært å dra veksler på kultur som drivkraft i byutviklingen. Prosjektet har fått fram temporære kulturelle begivenheter (som Grenland Friteaters gateteater/byvandring ’Stedsans’) og en markant ny kulturell infrastruktur gatelangs og elvelangs. To faktorer var avgjørende for at satsingen kom i stand: valg av rett tidspunkt (”timingen”) knyttet til byens 200-årsjubileum 2007 og tilgang på ekstraordinær finansiering (fylkeskommunale regionale utviklingsmidler). Satsingen var avhengig av en solid institusjonell oppfølging gjennom omorganisering (plan og kultur i samme etat) og gjensidige tillitsrelasjoner mellom fag og politikk og mellom offentlige og private, så vel kommersielle som kulturelle, aktører. Avgjørende har også vært det skifte av fokus for hva byutvikling dreier seg om, fra bare ”arbeidsplasser og parkeringsplasser” til byliv og bomiljø i levende sentrumsområder.

Hvordan byer endres og hva som er drivkreftene, får stadig mer oppmerksomhet. Byutvikling er ikke lenger noe som upåaktet bare skjer. Byutvikling er heller ikke noe som først og fremst formes på offentlige plankontor og tegnebord alene. Det er ingen enkeltvilje som viser at ”her skal byen ligge”. Snarere er det stadig nye aktører med andre perspektiver og verdier som får innpass i den type endringsprosesser som nå ses som avgjørende for utformingen av mer livskraftige byer og lokalsamfunn. Sentrumsområder tiltrekker seg både innbyggere og utbyggere. For tradisjonell byplanlegging innebærer det at byutviklingen er preget av så vel større mangfold som mindre forutsigbarhet – kort sagt, kanskje av mer kreativitet?

Når en by som Porsgrunn setter i gang et prosjekt for å realisere ”kreativ byutvikling”, er koblingen mellom det kulturelle og det fysiske sentralt. Tre år senere er slitte sentrumsområder blitt rustet opp fysisk og estetisk, folk har flyttet inn, boliger er bygd, alle kan flanere elvelangs - og Porsgrunn kommune har fått Bolig- og byplanprisen 2006 for sin sentrumsplanlegging fordi planen ”... *aktivt bruker kulturtiltak og kunstneriske aktiviteter i planleggingen og gjennomføringen av byutviklingstiltak*”.¹

En slik forvandling av byen er både prisverdig og paradoksal. Mens klassisk planlegging har vært ansett som en målrettet rasjonell prosess basert på klare mål og kjente virkemidler, er kreative prosesser kjennetegnet av å være iboende meningsfylte - et mål i seg selv. Spørsmålet blir hvordan tradisjonell instrumentell

¹ fra juryens begrunnelse, www.boby.no

planlegging møter ekspressiviteten i kreative utviklingsprosesser – og hvordan dette paradokset i praksis kan løses.

Men også selve forklaringene på slike nye grep i byplanleggingen kan paradoksalt nok søkes i to helt forskjellige retninger. Dels kan nødvendigheten av å satse på en ny byutvikling bunne i en utpreget *kriseforståelse* - at grunnleggende omstillinger er nødvendige for å unngå fortsatt utarming, hva enten det gjelder alvorlige miljøforringelser; strukturendringer i arbeids- og næringsliv eller befolkningsuttynning på grunn av nye flytte- og familiemønstre. På den annen side kan økt vektlegging av spesifikt kulturelle aspekter i byutviklingen klart også ses som et *overskuddsfenomen* i et senmoderne, post-industrielt samfunn. Etter at et visst materielt nivå, en tilfredsstillende teknisk og sosial infrastruktur og et generelt høyt velstands- og velferdsnivå er nådd, kan en neste fase med en mer selvrealiserende og kreativ utfoldelse inntre – en utvikling i tråd med Maslows behovshierarki eller velferdssosiologiens inndeling i (de ikke nødvendigvis hierarkiske) grunnleggende behovene for - å *ha* (helse, inntekt, bolig, arbeid); å *elske* (omsorg og fellesskap) og å *være* (anseelse, frihet, selvrealisering og kulturell utfoldelse) (Allardt 1975).

Nye grep i byplanleggingen springer også klart ut av det siste tiårets forståelse av bypolitikk og endringsprosesser i et governance-perspektiv (jf Fimreite & Medalen 2005). Byplanleggingen involverer nå andre aktører og interesser utover sine egne politikere og fagfolk. Den inkluderer eiendomsutviklere og -utbyggere, beboere, lokale aksjonsgrupper og andre grupperinger - og ikke nødvendigvis bare i rollen som "berørt part". Plan- og bygningslovens bestemmelser om medvirkning har i praksis gjerne dreid seg om samfunnsaktører som høringsinstanser, og ikke sjelden som objekter - eller ofre - for plan- og utbyggingsprosesser. Med et bredere nettverks- eller 'governance'-perspektiv, vil en i langt større grad trekke inn også øvrige samfunnsmessige aktører i byen som deltakende og ansvarlige aktører, som planleggingssubjekter. Det var særlig Lokal Agenda 21-satsingen i mange norske kommuner utover på nittitallet som ga et oppsving for langt mer medvirkning i planleggingen. Spørsmålet har imidlertid vært i hvilken grad kommunens rolle kan dreies i retning av en mer aktiv 'regissør'-rolle for en bred samfunnsmessig mobilisering enn det som tradisjonelt har vært anliggende innen kommuneplanleggingen (Nenseth et al 2004). En bredere deltakelse eller folkelig mobilisering i byplanleggingen representerer ikke nødvendigvis noe helt kvalitativt nytt, men innebærer snarere en intensivering eller videreutvikling av det medvirkningsaspektet som har ligget i plan- og bygningsloven helt siden midten av åttitallet.

Kreativ byutvikling - kultur som drivkraft

Vektleggingen av kultur i nyere byutvikling kan ses på bakgrunn av mer generelle samfunnsmessige trender der kultur – forstått på ulike måter – får en stadig mer dominerende posisjon for samfunnsutviklingen. "Kultur" kan defineres på utallige vis, og kan forstås både som kulturell *praksis*, livsstil, tradisjoner, som *kunstnerisk* virksomhet og opplevelse, og som *felles fortolkninger* innenfor ideologiske, religiøse eller andre verdimeslige meningssammenhenger. Eller det kan skjernes mellom kultur som en framoverskuende, skapende og kollektiv prosess – eller som et bånd mellom generasjoner i form av kulturelle

overleveringer eller tradisjoner (Liljeström 1981). At kultur får en mer proaktiv samfunnsmessig rolle, innebærer også at institusjoner og politikk i dagens - postindustrielle eller senmoderne - samfunn i økende grad er blitt kulturelle (Lasch 1994). Det kan ses i form av en økende samfunnsmessig betydning av kulturelle institusjoner, innen blant annet media, forskning og utdanning. Samtidig innebærer det at det for en stor del er kulturelle endringer – nye livsstilsvalg og verdier – som må ses som vesentlige drivkrefter bak betydelige samfunnsendringer. Også etablerte samfunnsmessige institusjoner i politikk og næringsliv er blitt mer eksplisitt kulturelle i sin karakter: Stadig flere utdanner seg og er sysselsatt i såkalte kreative yrker. Jobben gir – eller avkreves – rom for kreativitet og selvutfoldelse. Bostedet er ikke lenger bare en kulturell selvfølge, men må i større grad aktivt begrunnes gjennom uttalte argumenter og aktive verdivalg, spesielt knyttet til stedsidentitet og byens og stedets særegne tiltrekningskraft eller attraktivitet.

Ikke minst legges det nå i økonomisk forstand vekt på innovasjon, kreativitet og kultur som *næring* gjennom framveksten av et større mangfold av ulike former for kreativ jobbutfoldelse. Det dreier seg for en stor del om arbeid knyttet til ny teknologi (spesielt informasjons- og kommunikasjonsteknologi); nye medier, forsknings- og utviklingsarbeid; kunst- og kulturformidling; design og kunstneriske uttrykksformer. Stadig større deler av arbeidsstokken omfattes av slike kreative yrker – av det som den amerikanske økonomen Richard Floridas har betegnet som en 'creative class', anslått å utgjøre rundt 30 prosent av arbeidsstokken i amerikanske storbyer (Florida 2002). Selv om det alltid har vært en liten gruppe kunstnere, forskere og andre intellektuelle i frie yrker som har kunnet livnære seg av kreative former for arbeidsutfoldelse og jobbinnhold, er det nye at den skapende og utøvende kulturelle utfoldelsen brer seg til nye virksomheter, skaper ny etterspørsel og nå omfatter så mange flere. Om søkelyset på denne nye "kreative klassen" primært har vært dens betydning for næringslivets utvikling, blir også øvrige ringvirkninger for innovasjon og regional utvikling vektlagt. Det betyr i klartekst at det byer og regioner først og fremst konkurrerer om, er å utgjøre de miljøene eller stedene som kan tiltrekke seg – og ikke minst holde på - denne "kreative klassen". (Florida 2002). Det dreier seg om folk som stiller krav til muligheter for selvutfoldelse og kreativitet i sitt jobbinnhold. Men det hevdes også at kreative yrkesutøvere er opptatt av byer og bomiljøer preget av kulturelt mangfold og kreativitet også i langt videre forstand enn sitt eget jobbinnhold (ibid.). Byer og regioner som lykkes, er preget av "toleranse, talent og teknologi" (Florida 2002, Isaksen 2006).

Planlegging for 'kreativ byutvikling' i Porsgrunn

Det er ikke noe nytt at sosiale og kulturelle arrangementer kan gi grunnlag for aktiv omforming av bysamfunn. Verdensutstillinger, store sportsarrangementer (OL, VM), internasjonale messer ('Expo'er), reisingen av nye kulturbygg (Guggenheim-museet i Bilbao, opera i Bjørvika) er eksempler på begivenheter eller reisverk som byer aktivt har benyttet som grunnlag for å tilføre byen noe nytt – enten i form av spesielle anlegg eller som insitament til å gjennomføre omfattende endringer i den fysiske bystrukturen. Barcelona er en by som aktivt har utnyttet store arrangementer gjennom mange tiår til å forme områder som i dag er med på å gi byen særpreget. Oslo og Lillehammer er norske eksempler hvor

spesielle arrangementer, som et OL, kan avleses i den fysiske byplanens detaljer og større trekk.

Satsingen på kreativ byutvikling i Porsgrunn har både fått fram temporære kulturelle begivenheter, som Grenland Friteaters spektakulære byvandring 'Stedsans', og en markant ny kulturell infrastruktur gatelangs og elvelangs, med en omskapt rådhusplass og et kommende kulturhus. To faktorer var avgjørende for at satsingen kom i stand: valg av rett tidspunkt ("timing") og tilgang på ekstraordinær finansiering. Et vesentlig momentum var at Porsgrunn i 2007 skulle feire sitt 200-årsjubileum som kjøpstad. Fylkeskommunale RUP-midler (regionale utviklingsprogram) gjorde det mulig å få finansiert ukesarrangementet Stedsans hver høst i tre år.

I desember 2004 ga bystyret i Porsgrunn sin tilslutning til at markeringen av det kommende byjubileet skulle gjennomføres som et treårig byutviklingsprosjekt. I prosjektplanen ble det tatt utgangspunkt i kommunens samfunnsutviklerrolle. Formålet med prosjektet var å fokusere på nyskapende prosjekter med overføringsverdi til andre kommuner. Konkret ble det lagt vekt på å etablere et samspill mellom kulturutvikling og fysisk tilrettelegging av byrommene. Prosjektet skulle dessuten ha et bruker- og innbyggerperspektiv for å få etablert gode samarbeids- og samhandlingsarenaer innad i kommunen og i regional sammenheng. En rekke tiltak og aktiviteter ble samlet under kreativ byutviklingskonseptet, og enkelte tiltak kom til underveis i løpet av prosjektperioden.

Varige virkninger – varige verdier?

Noen av de synlige, fysiske og dermed langvarige virkningene av kreativ byutviklingsprosjektet i Porsgrunn er selvfølgelig all den fysiske opprustningen i sentrum og investeringen i en **kulturell infrastruktur** som uansett kommer til å bli stående, lenge. Byen har gjennomgått en estetisk forvandling og er fylt med nytt innhold. Det er ikke snakk om bare midlertidige kulisser, den nye urbane scenografien vil vare fordi det blir svært vanskelig å la være å holde den ved like. Det har vært gjennomført en estetisering av byrommene, det er blitt bygd et rådhusamfi (en utvidelse av rådhusplassen med ny åpning ned mot elva), og det er nylig blitt vedtatt bygging av nytt regionalt kulturhus midt i byen, rett ved rådhusamfiet. Og sentrumssatsingen har gjort at mange faktisk har flyttet til byen, til nye kvalitetsleiligheter, og det er også blitt uterom og strandpromenade tilgjengelig for alle.

Samtidig er det bygd opp et solid **institusjonelt offentlig apparat** i beredskap for oppfølging og videreføring av ideene fra kreativ byutviklingssatsingen, med gjensidige tillitsrelasjoner på tvers av fag og politikk, på tvers av kultur og planlegging, på tvers av plan og marked og på tvers av lokalt og regionalt forvaltningsnivå. Og det som kjennetegner institusjonelle ordninger er at de er forutsigbare og varige, såkalt trege sosiale handlingsfelt, som er avhengig av tid og tillit for å bli bygget opp, og som desto vanskeligere lar seg raskt oppløse eller bygge ned.

Avgjørende er også de nye fortolkningene og den mentalitetsendringen som er skjedd gjennom **skifte av fokus** på hva byutvikling dreier seg om og hvilke faktorer som vektlegges. Det dreier seg ikke lenger bare om "arbeidsplasser og

parkeringsplasser”, men om byliv og bomiljø i levende sentrumsområder. Mange av prosessene i kreativ byutviklingsprosjektet i Porsgrunn lar seg fortolke i forhold til et diskursivt forløp: der først nye ideer blir lansert; der det etableres nye typer allianser mellom aktører som kanskje ikke fra før var vant til å samarbeide, og der institusjonelle endringer vil sikre at erfaringene fra kreativ byutviklingssatsingen har fått et organisatorisk feste som vil bringe den videre.

Når satsingen i Porsgrunn skal vurderes i forhold til overføringsverdi, kan det være et poeng å skjelne mellom overføring ”i rom”, det vil si for andre byer og kommuner – og videreføring ”i tid”, det som er viktig for byen og kommunen selv å bygge videre på for sin egen byutvikling.

Trekker vi fram en del særtrekk for Porsgrunn, er det opplagt at det er en rekke faktorer som er unike og kontekstspesifikke for byen, og som det umiddelbart kan synes vanskelig å dra lærdommer av – for andre. Det Porsgrunn blant annet har og som vanskelig kan direkte ”mekanisk” kopieres av andre, er blant annet: en trettiårs historie med et nyskapende fritheater; et spesielt kunst- og kulturengasjert lokalt næringsliv; en særlig politisk risikovilje til nyskapende kommunale reformer som kobler velferdspolitiske kjerneverdier med nye utviklingsmuligheter, som igjen har skapt en langvarig reformtradisjon i kommunen og en egen åpenhet for å satse på ”myke” verdier: barn og unge, medvirkning/LA21, og nå kultur.

På den annen side er det åpenbart en rekke faktorer som *ikke* er unike for akkurat denne byen og denne kommunen, men som klart rommer fellestrekk for en rekke andre lokalsamfunn som står overfor nye satsingsmuligheter i forhold til by- og stedsutvikling. Mange andre byer er preget av slitne sentre som trenger fysisk og estetisk opprustning; av brune arealer (tidligere industriområder) som kan eller er i ferd med å transformeres; av engasjerte fagfolk i kultur- og planetater, av investeringslystne gårdeiere og utbyggere, av nye muligheter for å se en urban og en kulturell infrastruktur og fysiske og sosiokulturelle trekk i sammenheng. Og ikke minst er det mange andre byer og regioner som består av innbyggere og politikere som er stolte av og vil satse på byen sin – og som ser at dagens myke verdier kan bli morgendagens harde realiteter.

Summary:

Creative urban development – Sense of place and centre concentration in Porsgrunn, Norway

The objective of Porsgrunn's planning project "creative urban development" has been to draw on culture as a driving force in the urban development. The project has provided temporary cultural events (like Grenland Friteater's performance "Sense of place") and a new salient cultural infrastructure in the town centre. Two factors were important for the launching of the project: timing (the town's bicentennial) and extraordinary regional financial support. The project depended on a solid institutional support, a reorganisation and mutual trust relationships across knowledge and politics, and across public and private (commercial as well as cultural) actors. The shift of focus on what urban development is about, has been crucial, from "jobs and parking spots" to urban life and housing environments in vital urban centres.

How towns and cities develop and the driving forces behind, are increasingly addressed. Urban development is not something just happening. Neither is urban development solely something to be drawn in public planning offices. There is no single will to indicate "here the town shall lie". Rather, new actors with new perspectives and values have been involved in urban change processes that now are seen as crucial for more vital and liveable towns and local communities. Urban centres attract new inhabitants as well as developers. For traditional planning the urban development has been more pluralistic and less predictable – and maybe more creative?

When a small industrial town like Porsgrunn (150 km southwest of Oslo) launches a project to realise "creative urban development", the objective is to draw on *culture as a driving force for the urban development*. Three years later the urban centre has gone through an urban regeneration with an aesthetic improvement; people have moved to the centre, urban flats are built, strolling along the riverside is open for all – and the municipality of Porsgrunn won the Urban Planning Prize 2006 for its centre plan, due to (as quoted from the Prize Jury), "*the active use of cultural and artistic activities in the planning and implementation of urban development measures*".

It is not a new phenomenon that social and cultural events are used as an *active reshaping* of towns and cities. World exhibitions, large sport events (Olympics, World championships), international Expo's, new cultural monumental buildings (Guggenheim museum in Bilbao, national opera in Bjørvika/Oslo) are examples of events and edifices cities explicitly have used to add something new to the city – new establishments or an impetus to a radical reshaping of the urban structure.

Barcelona has used large events to reshape areas that today make up the city's unique character. Oslo and Lillehammer are Norwegian examples where a special event like Olympic Games (Oslo 1952, Lillehammer 1994) is saliently present in the physical urban structure.

The launching of creative urban development in Porsgrunn has enabled *temporary cultural events* to take place, like the theatre group, Grenland Friteater's, spectacular "town stroll performance", called "Sense of Place. At the same time a salient *cultural infrastructure* has been built along streets, squares and by the riverside. The initiative has two main explanatory factors: the right timing and access to extraordinary financial support. The momentum was when Porsgrunn was going to celebrate its bicentennial as a town. At the same time particular regional development funds made it possible to arrange the one-week performance of "Sense of Place", over the three years period.

The objective of the project was to focus on creative development projects of particular transfer value for other towns and municipalities. The interaction between cultural development and the physical improvement of the urban space was particularly emphasised. Also participatory processes were seen as important. Several single projects and events were gathered under the umbrella project of "creative urban development" over the project period.

Some of the most salient, physical and therefore permanent impacts of the creative urban development project in Porsgrunn are all the physical regeneration in the town centre and the investment in a cultural infrastructure that in any case will last, for a long time. The town has been through an aesthetic transformation and has been (re)filled culturally. It is not only a temporary urban scenery, but a *permanent urban scenography*. When the town now actually has been renewed, it is not likely that it will not be maintained properly.

At the same time a solid public *institutional setting* has been organised to follow up and continue the ideas and arguments from the creative urban development projects. It is based on mutual trust relations, in a network actors knowledge and politics, across cultural and planning, across market and planning mechanisms, across local and regional administrative levels. What characterises institutional settings are their permanence and predictability, more practico-inert fields, dependent of time and trust to be built, but hardly dissolvable and de-constructed.

As important are probably new interpretations and the discursive shift in the *framing of urban development* and what the main factors to be stressed are. It does not only concern "jobs and parking spots", but even more urban life, living environment in vital urban centres. The new ideas of cultural and creative aspects as important for the urban development were launched; across an enhanced urban network of politicians, planners, developers and (other) creative people. Finally, the new ideas and arguments have been materialised physically and institutionalised within the municipal structure in new forms of interaction across different actors and agencies.

Of the lessons to learn from this urban planning project in Porsgrunn, there are of course some factors and features that are unique and quite context specific for the town of Porsgrunn and not easily transferable to other towns. On the other hand there are lots of factors that are only apparent in this particular town: like for instance ugly and worn-out urban centres, empty brown fields ready to be

transformed, committed planning and cultural professionals, investment-willing developers, and new possibilities to see the relationships between urban and cultural infrastructure and between physical and socio-cultural factors. Many towns and regions will also have inhabitants and politicians who are proud of and want to back their own town – and see that the soft values of today will be the hardcore values of tomorrow.

1 Planlegging for kreativ byutvikling

1.1 Planlegging for kreativ byutvikling – et paradoks?

Byutvikling oppleves ikke lenger som noe som først og fremst formes på offentlige plankontor og tegnebord eller besluttes gjennom offentlige planvedtak alene. Det er ikke lenger én vilje som gir uttrykk for at ”her skal byen ligge” eller akkurat slik skal byen videreutvikles. Snarere er det nå en stadig økende oppmerksomhet mot nye typer aktører med helt andre prosjekter og perspektiver, verdier og interesser, som ses som avgjørende for utformingen og utviklingen av (mer) livskraftige lokalsamfunn, byer og steder. For tradisjonell byplanlegging innebærer det at byutviklingen nå er preget av så vel større mangfold som mindre forutsigbarhet. Mens klassisk planlegging har vært en målrettet rasjonell prosess basert på klare mål og virkemidler, er kreative prosesser kjennetegnet av å være iboende meningsfylte - et mål i seg selv. Spørsmålet er hvordan instrumentell planlegging møter denne ekspressiviteten i kreative utviklingsprosesser – og hvordan dette paradokset eller tilsynelatende selvmotsigelsen i praksis løses.

Generelt sett kan nyere byutviklingstrekk beskrives på to måter: Dels som en prosessuell eller *formmessig* endring i hvem – hvilke aktører - som deltar og måten politisk planlegging og samhandling foregår på. Og dels som en *innholdsmessig* endring med en særlig vekt på ulike og mangeartete kulturelle aspekter: en lokal og til dels stedsforankret kreativitet og kunstneriske uttrykk; tradisjon, deltakelse og identitet.

Hovedforklaringer på nye former for byutvikling kan paradoksalt hentes fra to nokså forskjellige utgangspunkt. Dels kan nødvendigheten av å satse på en ny byutvikling komme fra en utpreget *kriseforståelse* - at grunnleggende omstillinger er nødvendige for å unngå fortsatt utarming, hva enten det gjelder alvorlige miljøforringelser; strukturendringer i arbeids- og næringsliv eller befolkningsuttynning på grunn av endrete flytte- og familiemønstre. (Nenseth, Saglie og Arnesen 2004: 63). Samtidig kan vektleggingen på spesifikt *kulturelle* aspekter i byutviklingen klart også ses som et *overskuddsfenomen* i det senmoderne, post-industrielle samfunnet. Etter at et visst materielt nivå, en tilfredsstillende teknisk og sosial infrastruktur og et generelt høyt velstands- og velferdsnivå er nådd, kan en neste fase med en mer selvrealiserende og *kreativ* utfoldelse inntre – en utvikling i tråd med Maslows behovshierarki eller velferdssosiologiens inndeling i (de ikke nødvendigvis hierarkiske) grunnleggende behovene for - å *ha* (helse, inntekt, bolig, arbeid); å *elske* (omsorg og fellesskap) og å *være* (anseelse, frihet, selvrealisering, kulturell identitet og aktivitet) (Allardt 1975).

1.2 Politikk og planlegging i nye nettverk

1.2.1 Fra offentlig styring til nettverksorganisering

I en politisk sammenheng er en utvidet forståelse av offentlig styring og planlegging karakterisert som en overgang fra 'governing' til 'governance' etter en langvarig forskningsmessig og politisk oppmerksomhet mot omstillingsvansker og implementeringssvikt i en hierarkisk, sektorisert og detaljregulerende offentlig forvaltning. Sentrale innsikter i et såkalt 'governance'- eller nettverksperspektiv er at samfunnsmessig styring og overordnet politikk (Stoker 2000, Nenseth 2005)

- dreier seg om noe mer enn vedtak i formelle politiske og administrative organer
- krever nye allianser og partnerskap, fra så vel markedsaktører som fra andre samfunnsaktører (individer, organisasjoner, aksjonsgrupper, hushold/familier)
- tar sikte på å forsterke og korrigere samfunnsmessige prosesser, å legge til rette (fasilitere) framfor direkte inngrep
- dreier fokus bort fra direkte inngrep og regulering og reparerende tiltak til mer konsekvensorientert og forebyggende virksomhet (blant annet i form av eksternalitetsregulering, det vil si rettet mot de uintenderte, sekundærkonsekvensene av samfunnsmessig virksomhet på andre områder)
- innebærer at styringshorisonten på sett og vis både er hevet og senket: betraktelig hevet med hensyn til hvilke aktører, hensyn og interesser som involveres, men beskjedent senket i forhold til pretensiøse styringsambisjoner

Et nettverks- eller 'governance'-perspektiv på politikk og planlegging viser sin empiriske relevans fordi det faktisk er i overensstemmelse med en ny politisk og forvaltningsmessig praksis. Det gjelder for eksempel når (deler av) planprosesser privatiseres ved at planforslag og underliggende utredningsarbeid i økende grad blir overlatt til utbyggerne og private konsulentfirmaer, eller når det offentlige inngår utbyggingsavtaler med private for å få realisert prosjekter. Det betyr ikke at selve planleggingen entydig er markedsprivatisert eller er blitt "satt ut på anbud", i og med at sluttproduktet, selve planen, nødvendigvis - som lovregulert virksomhet - må vedtas av politiske organer. Det er snarere snakk om et samspill, en samhandling, mellom private og offentlige aktører. Det utfordrende i et 'governance'-perspektiv for tiden synes ikke først og fremst å være å inkludere de aktørene som selv har vært pådrivere for å komme seg inn i planprosesser i en situasjon der offentlige myndigheter har trukket seg tilbake i forhold til gjennomføringen. Eiendomsutviklere, utbyggere og deres representanter er i praksis allerede til stede, og 'governance'-perspektivet fanger og beskriver i så måte opp et allerede eksisterende nettverk med stort innslag av privat-offentlig samarbeid innen tradisjonell (fysisk) byplanlegging med vekt på konkret utbygging. En neste utfordring i byplansammenheng innenfor et utvidet offentlig-privat samarbeid er nå kanskje å trekke mer veksler på utradisjonelle planaktører, fra sivilsamfunnet, kulturlivet eller uorganiserte grupper.

1.2.2 En ny deltakerorientert byplanlegging

Parallelt med reduserte ambisjoner i forhold til direkte politisk styring har imidlertid oppslutningen om planlegging som styringsredskap klart blitt mindre

fra og med planøkonomiens fall og 80-tallets markedsliberalistiske nyorientering. Paradoksalt nok har likevel den markedsinspirerte “new public management”- eller målstyringsideologien - som har preget offentlig forvaltning de siste par tiårene - en del felles tankegods nettopp med planleggingsvirksomhet, som for eksempel vektleggingen på målhierarkier og konsekvens- eller resultatorientering. Om utgangspunktet har vært aldri så forskjellig - planlegging for realisering av politiske mål eller planlegging for bedriftsøkonomisk effektivitet - er valget mellom ‘plan’ eller ‘marked’, ikke like uforenlig som det engang var. Dessuten er selve planleggingsbegrepet *redefinert* i forhold til et tidligere renere teknisk-instrumentelt planleggingsparadigme. Med det som er kalt “den argumentative vending” (Fischer&Forester 1993) eller “the communicative turn in planning theory” kan også planlegging fullt ut forstås i samsvar med et nettverks- og prosessorientert ‘governance’-perspektiv. Planlegging blir da primært en kunnskapsintensiv og interaktiv prosess med vekt på utstrakt samhandling mellom og samordning av ulike typer aktører, interesser og argumenter.

En overordnet byplanlegging involverer andre aktører og interesser enn bare egne politikere og byutviklings- eller planetat. Den inkluderer private utbyggere, eiendomsutviklere, beboere, lokale aksjonsgrupper og andre grupperinger - og ikke nødvendigvis bare i rollen som “berørt part”. Mens plan- og bygningslovens bestemmelser om medvirkning i praksis gjerne har dreid seg om samfunnsaktører som høringsinstanser, som objekter - eller ofre - for plan- og utbyggingsprosesser, vil en med byplanlegging og byutvikling i et ‘governance’-perspektiv i langt større grad trekke inn også øvrige samfunnsmessige aktører i byen som deltakende og ansvarlige *planleggingssubjekter*. Dette var eksempelvis sentrale elementer i kommuners og bydelers satsning på ‘lokal Agenda 21’¹: utarbeidelse av lokale handlingsplaner for en bærekraftig utvikling med vekt på mobilisering av lokalsamfunnet gjennom en ny dialog, i et langsiktig og globalt perspektiv (Nenseth et al 2004). Med byplanleggingens vekt på en bred medvirkning og gunstige langsiktige utviklingstrekk langs ulike dimensjoner kan den ses som selve hovedstrategien for en mer *bærekraftig* byutvikling. Et vesentlig spørsmål er da i hvilken grad kommunens rolle kan dreies i retning av en mer aktiv ‘*regissør*’-rolle for en bred samfunnsmessig mobilisering enn tradisjonelt innen kommuneplanleggingen. Medvirkning i planleggingen har på ulike måter vært gjenstand for utviklingsarbeid og forskning, enten med ulike metoder eller med ulike aktørgrupper i fokus (for eksempel arbeidsbokmetoden; kvinner, barn og unge (som i den såkalte Porsgrunnsmodellen)). I forhold til plan- og bygningsloven representerer derfor ikke bred deltakelse eller folkelig mobilisering i byplanleggingen nødvendigvis noe helt kvalitativt nytt, men innebærer snarere en intensivering eller videreutvikling av *medvirkningsaspektet* i planleggingen.

¹ - fra FN-konferansen om Miljø og utvikling i Rio, 1992, der det ble utarbeidet en ‘Agenda 21’, et handlingsprogram for det 21. århundre som tok opp lokale myndigheters ansvar for å mobilisere lokalsamfunnene for en ‘lokal Agenda 21’ (LA21)

1.3 Kreativ byutvikling - kultur som drivkraft

Vektleggingen av kultur i nyere byutvikling kan ses på bakgrunn av mer generelle samfunnsmessige trender der kultur – forstått på ulike måter – får en stadig mer dominerende posisjon for samfunnsutviklingen. ”Kultur” kan defineres på utallige vis, og forstås både som kulturell *praksis*, livsstil, tradisjoner og kunstneriske aktiviteter og opplevelser, og som felles *fortolkninger* innenfor ideologiske, religiøse eller andre verdimeslige meningssammenhenger. Dessuten kan det skjelnes mellom kultur som en framoverskuende, skapende *kollektiv prosess* – eller som et bånd mellom generasjoner i form av *kulturelle tradisjoner* (Liljeström 1981). At kultur får en mer proaktiv samfunnsmessig rolle, innebærer også at institusjoner og politikk i dagens - postindustrielle eller senmoderne - samfunn i økende grad er blitt *kulturelle* (Lasch 1994). Det kan ses i form av en økende samfunnsmessig betydning av kulturelle *institusjoner*, innen blant annet media, forskning og utdanning, samtidig som det primært er kulturelle endringer – nye *livsstilsvalg, normer og verdier* – som langt på vei må ses som vesentlige drivkrefter bak betydelige samfunnsendringer. Samtidig er også etablerte samfunnsmessige institusjoner i politikk og næringsliv blitt mer eksplisitt kulturelle i sin karakter: stadig flere er sysselsatt i såkalte kreative yrker, arbeidsplassen gir – eller må i økende grad gi - rom for kreativitet og selvtutfoldelse; bostedet kan ikke lenger bare tas som en kulturell selvfølge, men må i større grad aktivt begrunnes gjennom *kulturelle argumenter*, aktive verdivalg ikke minst knyttet til stedsidentitet og stedets attraktivitet. (Vestby et al 2004).

Ikke minst legges det nå i *økonomisk* forstand vekt på innovasjon og kreativitet, kreative yrker eller ’the creative class’², som består av arbeid knyttet til så vel ny teknologi (spesielt IKT), som til nye medier og kunstneriske uttrykksformer. Stadig større deler av arbeidsstokken omfattes av det som kan kalles eller likner på ’kreative yrker’, et anslag for amerikanske storbyer er rundt 30 prosent. Det omfatter kreative former for arbeidsutfoldelse og jobbinnhold som det kunstnere, forskere og andre intellektuelle alltid har hatt, men som tradisjonelt svært få andre har kunnet livnære seg ved (Florida 2002).

Om søkelyset på denne nye ”kreative klassen” primært har vært dens betydning for økonomisk vekst, blir også øvrige ringvirkninger for innovasjon og *regional utvikling* vektlagt. I klartekst betyr det at eksempelvis det byer og regioner først og fremst konkurrerer om, er det å være de miljøene som kan tiltrekke seg – og ikke minst holde på - denne ”kreative klassen” til sine steder.³ Det dreier seg samtidig om folk som også stiller andre krav til muligheter for selvtutfoldelse og kreativitet i sitt jobbinnhold. Kreative yrkesutøvere er opptatt av byer (eller bydeler) preget av toleranse, kulturelt mangfold og kreativitet også i langt videre forstand enn selve jobbinnholdet (ibid.). Reiselivs- eller turismeforskningen har i stor grad lagt vekt på steders og byers attraksjonsverdi – for tilreisende turister, men også som en styrking av byenes innovasjonskraft og kreative potensial og for byens skapende virksomhet generelt (Haukeland 2001).

² ~ som i Richard Floridas bok om ”*The rise of the creative class*” (2002)

³ se: http://en.wikipedia.org/wiki/Creative_class

1.3.1 Kultur- og festivalplanlegging

Byer trenger vedlikehold, men også fornyelse. Fornyselsen kan ha mange kilder og ta mange former. Befolkningsvekst er den vanligste, men også kriser av ulike slag – alt fra naturkatastrofer og krig til omfattende restrukturering av næringslivet – kan gi støtet til omforming. Også større og mindre sosiale og kulturelle arrangementer kan gi grunnlag for aktiv omforming av større eller mindre deler av et bysamfunn. Store sportsarrangementer (OL, VM), internasjonale teknologiske messer (ulike 'Expo'er), reisingen av nye kulturbygg (Guggenheim-museet i Bilbao, opera i Bjørvika) er eksempler på begivenheter eller reisverk som byer aktivt har benyttet som grunnlag for å tilføre byen noe nytt – enten i form av spesielle anlegg eller som insitament til å gjennomføre omfattende endringer i den fysiske bystrukturen. I byplankretser omtales det ofte som "festival planning" når begivenheter utnyttes til å ta nye initiativ som det kanskje ellers ikke ville vært åpning for i den daglige, trauste planleggingshverdagen. Barcelona er en by som aktivt har utnyttet store arrangementer gjennom mange tiår til å forme områder som i dag er med på å gi byen særpreg. Oslo og Lillehammer er norske eksempler hvor spesielle arrangementer som et OL kan avleses i den fysiske byplanens detaljer og større trekk. Og Porsgrunn har gjennom sin satsing på kreativ byutvikling både fått fram kulturelle begivenheter (som i den spektakulære byvandringen 'Stedsans') og en ny eller kommende kulturell infrastruktur gjennom fysisk opprustning av sentrum, et nytt rådhusamfi mellom rådhuset og elva, og med et (i november 2007) vedtatt kommende nytt regional kulturhus.

1.3.2 Prosjektet 'kreativ byutvikling' i Porsgrunn

I planlegging for en kulturbasert eller kreativ byutvikling framheves gjerne en rekke ulike målsettinger. Det kan dreie seg om å styrke stedsidentitet og byens selvbilde; styrke fellesskap og sosial inkludering; styrke samarbeid og nettverk – spesielt mellom aktører som er "nye" for hverandre; men også om å skape "den kreative byen" for å profilere seg sterkere i konkurransen byene i mellom, basert på vekst i kreative næringer som turisme, IKT, kunst og design, reklame og media, utdanning og forskning [www.kryss.no]. Det er utarbeidet en egen veileder for kommuner som gjennomfører kommunale *kulturoppfølgingsprogram* med vekt på kultur og kreative næringer som satsingsfelt i by- og stedsutvikling (Skogheim 2006).

I Porsgrunn har man imidlertid valgt en noe annen strategi. Prosjektet 'kreativ byutvikling' ble satt i gang i 2005 i samarbeid med Telemark fylkeskommune, som stilte nærmere 2,7 millioner kroner i RUP-midler (regionale utviklingsprogram) til rådighet til gjennomføring av aktiviteter og tiltak i byjubileumsperioden 2005-2007. I prosjektplanen, lansert i desember 2005, ble det tatt utgangspunkt i kommunens samfunnsutviklerrolle. Formålet med prosjektet var å fokusere på nyskapende prosjekter med overføringsverdi til andre kommuner blant annet ved å legge vekt på å "ta i bruk kulturelle ressurser som en integrert del av byutviklingsstrategien" med en såkalt "sensitiv, kulturell tilnærming til byutvikling og bypolitikk"⁴. Konkret ble det lagt vekt på å etablere

⁴ ~ se "kulturplanlegging" definert på nettstedet Kryss:
<http://www.kryss.no/pub/kryss/kulturplanlegging/?&mid=38>

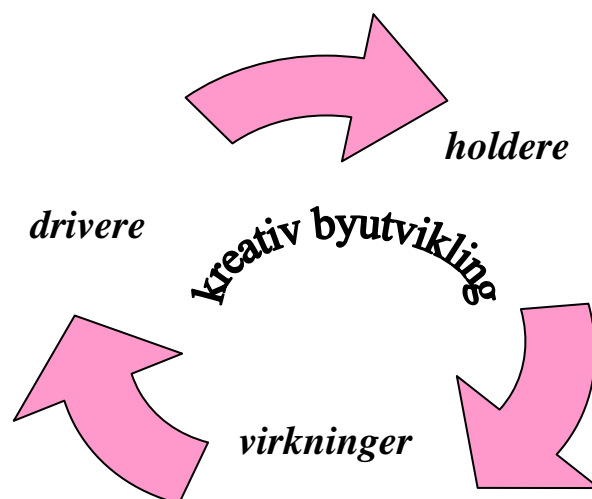
et samspill mellom kulturutvikling og fysisk tilrettelegging av byrommene. Prosjektet skulle dessuten ha et bruker- og innbyggerperspektiv for å få etablert gode samarbeids- og samhandlingsarenaer innad i kommunen og i regional sammenheng.

De overordnede prosjektmålene ble formulert som følger (fra Prosjektplanen 2005):

- ”skape attraksjonskraft og fysiske omgivelser med varige kvaliteter hvor miljøvennlige løsninger, nyskapende arkitektur og universell utforming er sentralt
- synliggjøre mulighetene i byens offentlige rom, gater og parker gjennom bruk av kunst og kultur som identitetsskapende elementer
- være en regional aktør gjennom omdømmebygging og fokus på nyskapende prosjekter, nye metoder og arbeidsformer hvor tverrfaglig samspill er sentralt”

En rekke tiltak og aktiviteter ble samlet under kreativ byutviklingskonseptet, og enkelte tiltak kom til underveis i løpet av prosjektperioden. De mest sentrale prosjektenes egenpresentasjoner er samlet i vedlegg I.

I kapittel 1 har vi presentert noen generelle trekk og trender som en satsing på kreativ byutvikling i plansammenheng kan ses på bakgrunn av. Kapittel 2 er viet evalueringsmetodikk og gjennomføring, mens kapittel 3 presenterer selve analysen basert på en enkel fasemodell: hva satte prosessene i gang (driverne); hva var det som opprettholdt prosessene, og hva kan antydes som mer varige virkninger (jf figuren under). Siste kapittel vies de trekk og kvaliteter som særlig ser ut til å ha *videreføringsverdi* for porsgrunnssamfunnet spesielt, og hva som kan ha *overføringsverdi* regionalt eller til andre byer og steder.



2 Evaluering av kreativ byutvikling – formål og metode

2.1 Evalueringsprosjektets formål

Prosjektet 'kreativ byutvikling' er en del av det regionale utviklingsarbeidet mellom Telemark fylkeskommune og Porsgrunn kommune. I evalueringen rettes søkelyset mot drivkrefter, aktører og prosesser i utviklingen av kreative byutviklingsprosjekter. Evalueringen vil først søke å kartlegge hva kreativ byutvikling inneholder og innebærer i praksis, blant annet basert på en analyse av hvordan prosesser knyttet til kreativ byutvikling i Porsgrunn defineres og fortolkes av ulike aktørgrupper lokalt og regionalt. Evalueringen har også som et viktig siktemål å sette byutviklingsprosjektet i Porsgrunn og Telemark inn i en større sammenheng i lys av nye initiativ og perspektiver i byplanlegging og byutvikling generelt. Prosjektet er en følgeevaluering som løper parallelt med selve det lokal-regionale utviklingsprosjektet fra 2006 til 2008.

2.2 Hvordan evaluere 'kreativ byutvikling': evalueringsdesign og -metode

To hovedtilnærminger i en evalueringsanalyse er *prosessevaluering* der en vurderer selve gjennomføringen og organiseringen av prosjektet og en *målevaluering* som fokuserer på realiseringen av målene med prosjektet (Sverdrup 2002). Det er også vanlig å skille mellom (en formativ) *følgeevaluering* som vurderer hva som skjer underveis i et forsøk eller prosjekt, og en (summativ) *sluttevaluering* som fokuserer på oppnådde resultater, konsekvenser og overføringsverdi. Mange evalueringsoppdrag kombinerer de ulike tilnæringsmåtene.

Helt sentrale *evalueringsskriterier* er vurderingen av et prosjekt i forhold til selve *målsettingen(e)* fra dem som satte prosjektet i gang – og fra dem som er oppdragsgiver for (og som finansierer) prosjektet (idéutviklerne/gründerne og oppdragsgiver/finansiør er som kjent sjelden de samme aktørene).

I en prosess- eller følgeevaluering vil eventuelle *målforskyvninger* underveis være særlig viktig å kartlegge; på hvilke måter og ikke minst hvorfor prosjektmålene eventuelt er blitt endret. Her vil også *selve prosessen*, og spesifiserte arbeidsprosesser, i prosjektet kartlegges, det vil si måten prosjektet er organisert på, basert på type kommunikasjon, formidlings- og beslutningsmøter, styringsorgan og ansvarsforhold.

Et prosjekt kan også evalueres i forhold til hvilke *ressurser* som brukes, hvilken innsats, gjerne i form av penger eller kompetanse, som faktisk nedlegges i prosjektet, spesielt i forhold til hva som var forutsatt eller planlagt.

En evalueringsanalyse må søke å besvare både 'hvordan' og 'hvorfor'-spørsmål. Det vil si at ulike evalueringsfaser vil være dels beskrivende og dels analytiske og således bestå av så vel *kartlegging* som *fortolkning* og *forklaring*.

2.3 Evalueringsfaser og datakilder

Den sentrale oppgaven i en evaluering av kreativ byutvikling er derfor tosidig: både å kartlegge og beskrive kjennetegn ved selve prosessene, samtidig som det må søkes å forklare prosessutviklingen med vekt på hva (eller hvem) som har fremmet (eller hemmet) prosessene.

I den deskriptive *kartleggingsfasen* er det lagt vekt på å finne fram til sentrale evalueringskriterier gjennom eksplisitte *prosjektmål* uttrykt i prosjektdokumentasjonen fra ulike instanser. De overordnede (eksplisitt uttrykte) målsettingene er samtidig viktig å relatere til hvilke oppfatninger eller forestillinger sentrale aktører i prosjektet har om hovedmålene. Også ressurstilgang og ulik type *ressursbruk* (økonomi, personell, kompetanse) kan være viktig å få fram, basert på ulike typer datainnsamling (dokumentanalyse og intervjuer).

Selve den forklarende evalueringsanalysen er hovedsakelig basert på kvalitative *informantintervjuer* med sentrale aktører i prosjektet: Telemark fylkeskommune (kulturseksjon), Porsgrunn kommune (politikere, kulturetat og byutviklingsetat) og Grenland Friteater som idéskapere og –utviklere. Det har også vært viktig å få synspunkter fra næringslivsaktører med en sentral rolle i byutviklingen. Tidlig i prosjektet ble det klart at det var ønskelig også å gjennomføre intervjuer med sentrale ”bestillere” av prosjektet på fylkesnivå – fagfolk så vel som sentrale fylkespolitikere i de to utvalgene som prosjektet blir gjennomført i regi av, utvalget for ’kultur og identitet’, og utvalget for ’næring og det gode sted’ i Telemark fylkeskommune.

Viktige datakilder for denne forskningsbaserte evalueringen har vært skriftlig *prosjektdokumentasjon* i form av referater, vedtak, prosjektpresentasjoner, o.l. (som for en stor del er og har vært lett tilgjengelig på Porsgrunn kommunes websider). Hovedkilden har like fullt vært kvalitative *informantintervjuer* med sentrale aktører i prosjektets ulike faser, fra idéutforming og igangsetting, til praktisk og finansiell gjennomføring og videreutvikling.

Det har vært viktig å fokusere på hver av delene i prosjektet ”kreativ byutvikling” i Porsgrunn så vel som sammenhengen mellom ulike deler av prosjektet. Det gjelder både de genuint kulturelle prosjektene (som Grenland Friteaters StedSans-prosjekt), den fysiske sentrumsutviklingen/opprustningen, samt de mer langsiktige samfunnsmessige og politiske ringvirkningene eller konsekvensene av ”kreativ byutviklingsprosjektet”. Hvordan de ulike elementene bidrar til en mer bærekraftig byutvikling med vekt på samspill mellom økonomi og kultur, byens

fysiske miljø og de sosiale og kulturelle utfoldelsesmulighetene, vil på lang sikt være det grunnleggende spørsmålet.

2.4 Kvalitative intervjuer: informanter og intervjuguide

Basert på forslag fra oppdragsgiver og kommunen ble 14 sentrale aktører kontaktet, to kunne ikke stille til intervju på de aktuelle tidspunktene. Det ble gjennomført åtte individuelle og to gruppeintervjuer med følgende personer i november 2006 og januar 2007:

- ordfører Øystein Beyer
- skuespiller/regissør og prosjektleder for 'StedSans' Geddy Aniksdal, Grenland Friteater
- eiendomsutvikler Petter Øygarden, Bratsberg Bruk
- byutviklingssjef Tore Kildal og kommuneplanlegger Jorid Sætre
- kulturetaten v/ Ulla Bjørnsjø og Karen Dalevoll
- prosjektleder 'byjubileet' Frøydis Straume
- leder hovedutvalg for kultur og identitet i Telemark fylkeskommune, Magnhild Holmberg
- nestleder hovedutvalg for næring og det gode sted, Telemark fylkeskommune, Elisabeth Nilsen
- fylkeskultursjef Geir Berge Nordtveit
- fylkesarkitekt Lene Hennem

Følgende intervjuguide ble benyttet som et underlag for samtalen i informantintervjuene:

- 1) Synspunkter på kommunens planlegging generelt
 - a) historikk og aktuell planprosess
 - b) sterke og svake sider
 - c) særlige muligheter, barrierer og utfordringer for å planlegge for 'kreativ byutvikling' generelt og i Porsgrunn spesielt
 - d) prosjektet 'kreativ byutvikling'/'kultur i byplanleggingen': hvorfor og hvordan
 - i) erfaringer så langt; hva er det viktigste som har skjedd? mest entusiasme eller mest skepsis? i tilfelle hva slags?
 - ii) drivkrefter, hendelser og aktører; hvorfor har det skjedd? hva/hvem har vært viktigst, i ulike faser (oppstart, videreutvikling, opprettholdelse)?
 - e) hvilke(t) tiltak innen prosjektet vil du spesielt trekke fram som de(t) viktig(st)e? Hvorfor? Tiltak innen prosjektet som har vært mindre vellykkede? I tilfelle, hvorfor?

- f) forventninger framover; ulike framtidbilder/scenarier: ”mer kultur”/”mindre kultur”/”på dagens nivå”; betingelser og utviklingstrekk; flyktige vs. varige endringer? påvirker prosjektet mest kommunen som organisasjon eller Porsgrunn som ”samfunn”? Dvs betydning for kommunen internt; for byen/lokalsamfunnet/folk flest; for eiendomsutviklingen/næringslivet?

2.5 Evalueringsprosjektets programplan

Evalueringsprosjektet startet høsten 2006, der oppstarten ble markert av innlegg på seminaret ”StedSans og kreativ byutvikling – kreativ byutvikling i Buskerud, Telemark og Vestfold” i Porsgrunn i september 2006. Prosjektleder har vært sosiolog Vibeke Nenseth som har lang erfaring fra forskningsprosjekter om lokal og regional planlegging og bærekraftig (by)utvikling. Sluttrapporteringen ble lagt fram på Porsgrunn kommunes treårssamling etter oppstarten på ’kreativ byutvikling’-prosjektet, i desember 2007. Rapporten er basert på en analyse av prosjektdokumentasjon og intervjumaterialet. Evalueringen ble formidlet underveis i et møte med sentrale aktører fra kommunen og fylkeskommunen i april 2007. Som et sammendrag av sluttrapporten er det også blitt utarbeidet en populærvitenskapelig artikkel om evalueringsprosjektets funn.

3 Hvorfor kreativ byutvikling – i Porsgrunn?

3.1 Utgangspunktet: hva var driverne?

Porsgrunns satsing på kreativ byutvikling må ses på bakgrunn av internasjonale trender de siste par tiårene som *reurbanisering* gjennom mer attraktive bysentre for så vel innbyggere som utbyggere, sammen med en aktiv satsing på urban revitalisering, byfornyelse og sentrumsutvikling. Den *urbaniseringen* som skjer, innbærer for en stor del at typisk urbane kulturtrekk - i så vel arealbruk som livsstil, bygningsformer som levestil - i stadig større grad utveksles på tvers av byer, regioner og land. Det urbane får tilsynelatende mer og mer fellestrekk. Den pågående urbaniseringen er paradoksalt nok ikke så spesielt byspesifikk eller lokalt forankret likevel, selv om det gjerne legges betydelig vekt på byers og steds særpreg og egenart som by- og stedsutviklingsstrategi. Det er ofte påfallende like 'caffelatte'-barer, urbane 'park' eller 'sjøfront' eller 'brygge'-prosjekter det er snakk om, overalt (Nenseth og Hjorthol 2007:24). Men byspredningen er blitt redusert. Urbaniseringen har klart ført til en stans i den såkalte "smultringeffekten"⁵ for byutvikling, der handel, boliger og annen virksomhet tidligere i økende grad ble flyttet ut av bysentrene til randsonene, med påfølgende tomme, utrivelige og utrygge bysentre.

Kultur som en stadig mer framtrædende drivkraft i samfunnsutviklingen (jf kapittel 1) er åpenbart også en generell samfunnsmessig trend – hva enten det gjelder antropologiens begrep om kultur som livsform eller en mer spesifikk kultursektors forståelse av 'kultur' (kunst- og kulturuttrykk, -aktiviteter og -objekter). I kjølvannet følger en større kultursatsing innen økonomi, politikk og forvaltning generelt, og en vektlegging på kulturplanlegging og en kulturbasert byutvikling spesielt (Skogheim 2006). Men det innebærer også som én av informantene uttrykte det at "*kulturelle impulser er nå globale mer enn lokale*".

Porsgrunns satsing på kreativ byutvikling har like fullt primært sine helt kontekstspesifikke forutsetninger som er de faktorene vi skal se nærmere på i dette kapitlet.

3.1.1 Sentrale aktører

I 2005 oppsøkte **Grenland Friteater** ordfører og kulturansvarlige med skisse til hvordan det kommende byjubileet i 2007 kunne feires. Ideen var, i god friteatersk ånd, en bredt anlagt byvandring, ikke et rent teaterprosjekt, men en hybrid av en sjangerblanding ved å ta i bruk både profesjonelle og amatører, lokale og

⁵ ~ myntet opprinnelig for en nordamerikansk, bilbasert og spredt byutvikling, ofte med såkalte 'edge cities' som resultat

utenlandske kunstnere og så mange kunstuttrykk som mulig innenfor en og samme sammenheng. Skissen tok utgangspunkt i en iscenesettelse av byen: ”... *tenk deg at du går fra PP [porselensfabrikken] over brua, oppover Storgata til Rådhusplassen – med de formene for teater som Porsgrunn kan se*”. Mottakelsen fra kommunens side var entydig positiv – og fra den dagen begynte ballen å rulle.

Initiativet kom i stand dels fordi kommunen på den tiden ennå ikke hadde lansert særlige teater- eller feiringsplaner for det kommende 200-årsjubileet. Fra kommunalt hold betones imidlertid at det parallelt også var en rekke andre prosesser på gang, med sentrale aktører som i høy grad var pådrivere og ansvarlige for det som skulle bli satsingen på kreativ byutvikling. Det gjelder ikke minst **dyktige fagfolk** ”... *gode administrative krefter, blant annet en del yngre jenter som har kommet inn og som har fått med seg politikerne; ofte med et mykere, kvalitativt grep, en dialogform som er kommet inn med LA21-satsingen i byen (lokal agenda 21-prosesser fra rundt slutten på nittitallet)*”- og med byutviklingssjefen ”...*som en motor for det hele*”.

Samtidig har det helt klart fra ordførerens og **politisk hold** generelt vært en bevisst satsing på et kombinert kultur- og næringsperspektiv i de senere årene, spesielt på grunn av den store konkurransen om arbeidskraften. I den forbindelse har det ved en rekke anledninger vært påkrevet med et ikke ubetydelig politisk mot, som har innebåret at politikerne ikke har veket unna debatten om ”døende i kø” opp mot kulturtiltak. Mens selve kultursatsingen igjen på lengre sikt også har hatt en klar velferdspolitisk begrunnelse fordi ”... *vi vet at skal vi ha flere pleiere, så må vi ha attraksjoner. Og det er byrommet, byutviklingen og planleggingen som kan skape slike attraksjoner*”.

En avgjørende forutsetning for den urbane revitaliseringen Porsgrunn har gjennomgått, er – slik de øvrige aktørene ser det - dessuten at ”... *vi har vært så heldige og fått noen **spenstige investorer**, som for det første er interessert i å tjene penger, som er greit; men for det andre er de klart interessert i kultur*”. Det sier seg nærmest selv at en viktig utbyggerbegrunnelse for å satse på det estetiske ved by- og uterommene er at *kvalitet* selger bedre, og at livlige og trivelige byrom som folk har lyst til å bruke, og som fungerer både på kvelds- og dagtid, også gjør at leilighetene kan selges til en høyere pris, som opplagt har gitt en merverdi i en etter hvert betydelig konkurranse om kjøpere. Men skepsisen til at det var mulig å få til et prosjekt med store, dyre leiligheter i et nærmest brakkland i Porsgrunn sentrum, var likevel stor. Det ble framholdt som et luftslott – men de første 200 leilighetene ble utsolgt på to uker da de ble lagt fram for salg. Det ble en viktig demonstrasjon på at det nettopp ikke var dårlig økonomi å satse på kvalitet. Et par år etter var det allerede knapphet på tilsvarende arealer. Når det å skape gode bomiljøer i sentrum er en generell trend, var imidlertid spørsmålet nærliggende om hvorfor ikke det samme skulle gjelde i Porsgrunn. Sammen med et dristig trekk i å satse på noe nytt i porsgrunnssammenheng – dyre sentrumsboliger med høy kvalitet - kan en vesentlig suksessfaktor også ha vært en underliggende tro på estetikens velgjørende kvaliteter, som når man ”... *ser interessante og pene ting, så løfter det kanskje tanken litt*”.

Det sier seg selv at i tillegg til de politiske ressursene – selve den politiske viljen - til å sette i gang prosjektet ”kreativ byutvikling”, har tilførsel av økonomiske ressurser til å få finansiert alle de ekstraordinære tiltakene og aktivitetene i

forbindelse med prosjektet, vært helt avgjørende. Den storstilte satsingen på kreativ byutvikling kunne ikke ha skjedd uten de fylkeskommunale midlene. Fra **fylkeskommunalt hold** var det et aktivt ønske å definere kreativ byutvikling som et satsingsområde i de større byene for å peke på forutsetninger for mer attraktive bysamfunn, ikke minst med tanke på å spre veksten i hele osloregionen. Målet var opprinnelig å definere det innenfor det større BTV-samarbeidet (fylkessamarbeidet Buskerud-Telemark-Vestfold), og prøve det ut som et stort pilotprosjekt som kunne ha konkrete resultater å vise til, og som kunne dokumentere et positivt samspill mellom regionalt og kommunalt nivå. Det viste seg imidlertid at det ikke var gehør nok i de andre fylkene for å satse på dette prosjektet innenfor BTV-samarbeidet – først og fremst fordi ikke alle så mulighetene for å definere 'kreativ byutvikling' som et *næringsutviklingsprosjekt* (BTV-samarbeidets satsingsfelter var næring, samferdsel og internasjonalisering). Dermed tok Telemark fylkeskommune finansieringen alene, fordelt på hvert av de to hovedutvalgene, der utvalget for 'næring og det gode bosted' bidro med 1,8 millioner kroner og utvalget for 'kultur og identitet' med 900 tusen kroner, over treårsperioden 2005-2007. Fra fylkeskommunens side uttrykkes det tilfredshet med at kommunen hele tiden har synliggjort så tydelig at fylkesnivået har bidratt så betydelig.

Det er nettopp i regi av **BTV-samarbeidet** (sammen med kommunene, Husbanken, Norsk Form, o.a.) avholdt flere seminarer de siste par-tre årene, som alle på noe ulike måter har omhandlet kreativ byutvikling:

- seminaret "Den kreative byen", Drammen april 2005
- seminaret "Festivaler og steder", Porsgrunn juni 2006
- temadagen "Stedsans og kreativ byutvikling", Porsgrunn september 2006
- seminaret "Møteplasser og byforvandling", Skien november 2007

3.1 2 Timingen: byjubileum og sentrumssatsing som katalysatorer

Det er opplagt at den hendelsen eller begivenheten som trigget (mye av) det hele, har vært oppmerksomheten på hvordan Porsgrunn skulle feire sitt **200års-jubileum** som by⁶. Det var utgangspunktet for forente krefter mellom friteater og kommune i planleggingen av en bred og storstilt kulturelt markering av byens runde år. Egen prosjektleder ble ansatt for å gjennomføre byjubileumsfeiringen, og etter hvert ble en rekke delprosjekter innlemmet og definert som en del av byjubileumsprosjektet (jf nærmere beskrivelse i egenpresentasjonen i vedlegg I).

De 12 delprosjektene med lokalisering og gjennomføringsperiode var:

- Porselensbiennalen, Vestsiden og sentrum 4.–6. mai
- Historien vår, Bymuseet, fra mai
- Oppvekst i Porsgrunn, Rådhuskvartalet 23.–31. mai
- Barnas dag, Sentrum 2. juni
- Kulturskolejubel, Rådhusplassen 8.–9. juni
- Framtidas Hus, Sentrum, 22.juni – 1. juli

⁶ Kristian den 7. gav i 1807 Porsgrunn, med sine den gang vel 1600 innbyggere, status som kjøpstad

- En folkefest i Porsgrunn, jubileumsdagen 3. juli
- En dag i Porsgrunn – fotoutstilling i sentrum
- Bymyldring 25. august
- Stedsans 30.8 – 8.91
- Røtter i Porsgrunn, Rådhuset, 9.-10. november
- Kreativ byutvikling, sentrumsutvikling 2005-2007

Men mye hadde skjedd som hadde vært av stor betydning også langt tidligere. Det gjelder først og fremst den **sentrumssatsingen** kommunen hadde fått gjennomført, med en årelang historie og hvor viktige veivalg var blitt foretatt. Ett utgangspunkt var blant annet et miljøgateprosjekt på nittitallet, som den gang avstedkom en rekke høyst tradisjonelle konflikter. Det var for eksempel en heftig politisk brosteinsdebatt om estetiske valg og beplantning og generell forskjønning av Storgata for byutviklingen opp mot parkeringsplasser og bil i by; ”...*det var ja eller nei – men i dag er det bare godord å høre*”. Et utvilsomt avgjørende poeng for selve videreføringen av sentrumssatsingen i det senere kreative byutviklingsprosjektet var dermed at en ”...*fikk brynt gårdeierdiskusjonene og biltilgjengeligheten allerede da*”.

Porsgrunn har en utstrekning langs en, relativt sett (for en småby av Porsgrunns størrelse), lang storgate som i arealutviklingssammenheng er en særlig utfordring siden det er vanskelig å få til fysisk konsentrasjon rundt én kjerne. Fra byutviklingsetatens side startet de med en perler-på-en-snor-tenkning, og var i utgangspunktet opptatt av å tilby allmennheten offentlige, ikke-kommersielle rom. Det ble derfor først gjennomført *trafikk- og arealbruksanalyser* for å vite hvilke arealer som var potensielt tilgjengelige, og vurdere hvilke trafikk-løsninger som kunne være mulig. Senere ble det gjennomført *byformanalyser* som viste at Storgata tross høyst ulike utbyggingstidspunkt faktisk har visse enhetlige trekk (like høyder, bygninger som vender ut mot gata, o.a.). Planen for *Strategisk sentrumsutvikling* har lagt rammene for satsingen på sentrum med vekt på bolig, kultur og næringsutvikling, og har vært en integrert del av kommunens handlingsplaner fra 2003. Viktige målsettinger som ble gjennomført ut fra brede medvirkningsprosesser, var blant annet å legge til rette for både bolig og arbeid i sentrum og øke tilgjengeligheten uten å øke biltrafikken. I handlingsplanperioden 2006-2009 er ’strategisk sentrumsutvikling’ blitt en del av kreativ byutviklingsatsingen (Prosjektplan 2005). Denne sentrumssatsingen er blitt vurdert som såpass nyskapende at Porsgrunn kommune fikk Bolig- og byplanprisen for 2006, jf juryens begrunnelse i vedlegg II.

Et samarbeidsprosjekt mellom de to nabobyene Skien og Porsgrunn fra 2002 – det såkalte ’Water City’ – prosjektet kan også ses som en forløper for den fysiske opprustningen som er skjedd i Porsgrunn, langs elva og med utvidelsen av rådhusplassen og åpningen ned mot elva. Planene ble lagt allerede i ’Water City’-prosjektet før selve ’kreativ byutvikling’-prosjektet startet (jf nærmere omtale i vedlegg I).

3.1.3 En ny organisering – sammenslått kultur- og planetat

En vesentlig faktor for nye samarbeidsallianser har avgjort vært den omorganiseringen Porsgrunn har gjennomført. I 2003 ble området 'samfunns- og kulturutvikling' opprettet under ledelse av én av kommunens fem kommunalsjefer. Et viktig poeng var den gang å skille kommunens samfunnsutviklingsoppgaver fra dens drift og tjenesteyting. Senere ble kommunalteknikk også innlemmet under dette kommunalsjefsområdet. Det er et sjeldent grep for sammenslåinger av tradisjonelle kommunale etater, siden byutvikling, inkludert plan- og byggesaker, hele det kommunale kulturfeltet og den tekniske siden, med eksempelvis VAR-området (vann-avløp-renovasjon) er innenfor ett og samme kommunalsjefsområdet. Det noe uvanlig sammenslåtte feltet som i dag heter **by- og kulturutvikling**, betegnes lakonisk for kommunalsjefsområde for "kultur og kloakk". Organisatorisk innebærer det at det tradisjonelle kommunale kulturfeltet er splittet – siden det er et annet kommunalsjefsområde for eksempelvis for 'barn og unge'. Men for forløpet til og for selve de kreative byutviklingsprosessene har denne organisasjonsendringen utvilsomt hatt mye å si for samarbeidsmuligheter og mer helhetlige grep. Da 'plan' og 'kultur' ble slått sammen, gjorde det at faggrupper fra hver sine felter og tradisjoner kom sammen og arbeidet om felles arbeids- og handlingsplaner, og samtidig fikk kjennskap til og ble begeistret for hverandres fagområder. Det gjorde det eksempelvis langt lettere å se det fysiske (form) kombinert med innhold (substans). Det innebærer at forskjellige faggrupper har hatt felles ansvar for saksframlegg til politisk behandling – både kulturkonsulenter og (fysiske) planleggere/arkitekter – en tverrfaglig allianse som opplagt har overskredet tradisjonell sektortankegang. Dessuten har det i praksis betydd at plan- og kulturansvarlige opptrer felles så vel eksternt som internt. Både i fellespresentasjoner utad, om eksempelvis Porsgrunns satsing på BTV-samarbeidets kreative by- og stedsutviklingsseminarer og i performanceaktige presentasjoner, i byjubileumsfargete kjoler, når relevante saksframlegg skal behandles i bystyret.

3.1.4 Tradisjoner: politiske reformer og alternative kulturuttrykk

Det er også viktig å skue enda lengre bakover for å se at kommunen har langvarige andre tradisjoner for byutvikling, som den åpenbart har dratt veksler på for iverksettingen av "kreativ byutvikling".

Det er en utbredt selvforståelse i Porsgrunn at byen gjennomgikk store endringer og opplevde en krisestemning fra slutten av åttitallet. Det foregikk store strukturendringer i næringslivet som etter hvert førte til en gryende forståelse for at byen og regionen hadde et svært negativt miljøstempel i en større nasjonal sammenheng. En slik **kriseopplevelse** ligger klart til grunn for den reformviljen som har vært tydelig i kommunen i lang tid, så vel på politisk som administrativt hold, siden tidlig nittital. Det startet blant annet med satsingen på barn og unge⁷ (som spesielt fokuserte på barns og unges medvirkning, i form av "ungdommens

⁷ ~ en satsing som også kan ses på bakgrunn at det ble innført rikspolitiske retningslinjer for "barns og unges interesser" i planleggingen" i 1989

bystyre” (den såkalte *porsgrunnsmodellen*). Tilsvarende nybrottsarbeid var til stede også gjennom kommunens satsing på *Lokal Agenda 21*- prosesser noen år senere. Den gang pekte evaluering på at Porsgrunn hadde viktige hovedaktører som brakte med seg nytenkning utenfra eller nye måter å håndtere saker på. Det dreide seg blant annet om ulike typer politiske og faglige fornyere, som etter hvert satt i sentrale posisjoner i kommunen med muligheter for å kunne iverksette sine ideer (Nenseth et al 2004). I Porsgrunn ser det med andre ord ut til at kriseopplevelser har ført til en påtakelig reformiver og etter hvert en solid **reformtradisjon**. Det er imidlertid et noe paradoksalt funn fra mange evalueringer av lokalt reformarbeid at én av de viktigste forklaringene på at eksempelvis kommuner setter i gang med *nye* reformer, er at de faktisk har *tidligere* reformerfaringer (Lafferty et al 1998). Det gjaldt riktignok spesielt miljøfeltet. Men det allmenne spørsmålet er selvfølgelig hva det var som en gang satte i gang den første reformen.

En helt annen tradisjon er den langvarige erfaringen Porsgrunn – så vel porsgrunnsfolk som kommunen – etter hvert har fått med **alternative kulturuttrykk**, først og fremst båret oppe av Grenland Friteater gjennom mer enn 30 år. Grenland Friteater har gradvis beveget seg ut fra de stort sett små frie scener for et smalt og gjerne internasjonalt publikum, til å ta i bruk og bokstavelig talt iscenesette de lokale bygatene og byrommet, spesielt fra og med 1995 da de lanserte teaterfestivalen ”Porsgrunns internasjonal teaterfestival” (PIT) som siden er blitt avholdt årlig⁸. Her blir Storgata gjort om til gjøglergata, og porsgrunnsfolk får oppleve gjøglere, flammeslukere og fysisk gateteater forsiktig iblandet enkelte eksperimentelle teateruttrykk. Etter 30 år er Porsgrunn dermed blitt vant til – og forventer – Grenland Friteater.

Men frie grupper har ikke hatt like stort gjennomslag andre steder. Muligens var nettopp Porsgrunn spesielt mottakelig for denne typen ute- og gateteater. Porsgrunn har fra før en lang tradisjon for folkefest og festivitas i gatene. Siden 1946 har det årlig vært *Barnas Dag* i Porsgrunn tidlig i juni med en rekke ulike aktiviteter i regi av så vel frivillige som kommersielle aktører, der dagens høydepunkt er det store kostymeopptøyet for barn og voksne som snirkler seg gjennom byen. Men også det særegne ”teknikertoget” på ettermiddagen 17.mai (fra byens eneste videre utdanningstilbud før Høgskolen i Telemark og Kjølnes campus ble etablert på midten av nittitallet) har vært en tradisjon. Gateteater, humor og ablegøyer i gatene er følgelig ikke noe helt nytt for Porsgrunn.

3.2 Opprettholdere: gjensidig tillit og nye tenkemåter

3.2.1 Samarbeid på tvers – gjensidig tillit i nye nettverk

Det er en kjent sak at det ofte ikke er de samme kreftene som setter i gang en prosess som gjør at den opprettholdes; gründere er gjerne andre enn de som opprettholder en virksomhet. Stikkord for at *sosiale* prosesser opprettholdes, er tillit og gjensidighet. Det som er slående ved Porsgrunn som case er de sterke og

⁸ ~ et tiltak Grenland Friteater fikk Porsgrunn kommunes kulturpris for i 2007

holdbare tillitsrelasjonene som virker på kryss og tvers i byens ulike nettverk: mellom offentlige og private aktører, mellom fag og politikk, mellom kultur og kommers. Det ser ut til at Porsgrunn er preget av det som i sosiologiske termer gjerne kalles en relasjonell eller 'sosial' kapital – som kort sagt innebærer solide gjensidige tillitsrelasjoner som igjen kan generere evne til samarbeid og kollektiv handling. Det kan politisk legges til rette blant annet gjennom satsing på **medvirkning** fra ulike typer aktører i plan- og byutviklingsprosessene slik det har vært gjort i Porsgrunn, som har ført til at *"...mange konflikter allerede var løst, for vi satt allerede rundt samme bord"*; og dessuten at – *"alle måtte kompromisse litt"*.

Det har eksempelvis vært en uvanlig bred *tverrpolitisk enighet* bak vedtakene om de fleste av de prosjektene som etter hvert ble innlemmet i kreativ byutviklingssatsingen. I enkelte tilfeller har partier som har mindre støtte i partiprogram og -ideologi for offentlig støtte til kultursatsing enn andre, endret standpunkt underveis – og innrømmer åpent at de i tidligere bevilgningsrunder *"...tok feil"*.

Men særlig bemerkelsesverdig er den gjensidige tilliten mellom politikk og fagadministrasjon i kommunen. Politikerne synes å være stolte av hva administrasjonen har fått til, samtidig som det også gis uttrykk for at fagfolkene når langt fordi politikerne nettopp *"... tillater dem å være flinke"*. Men det ser også ut til å være en oppfatning at *"... politikerne er annerledes i Porsgrunn, det er et helt annet samarbeid mellom planleggere og politikere her [enn andre steder]*. Og det politikerne skiller seg ut med i Porsgrunn, må nettopp være den tilliten de viser til egne fagfolk. Det ser også ut til at det langt på vei er en gjensidig stolthet – det er snakk om *"en ordfører som er interessert i byplanlegging"* og *"politikere som er villige til å prioritere"* (som i Porsgrunns tilfelle: en utvidet rådhusplass eller et nytt kulturhus).

Dessuten er det en stor tillit mellom kommunen og sentrale eiendomsutviklere. Porsgrunn vurderes som en kommune det *"...planmessig er lett å jobbe med"*, med ansvar for planprosesser som er *"greie og oversiktlige"*, kanskje spesielt fordi kommunen *"...tradisjonelt har stått i planene en tid"*. Et vesentlig trekk ved planprosessene i Porsgrunn er at politikerne nå tidlig gir sin tilslutning til planene. Det har sammenheng med at administrasjonen er bevisst på at når en reguleringsplan skal vedtas, har politikerne i planutvalget allerede hørt om planen et par-tre ganger før. Det har skapt en tidlig forståelse for planene, en bred konsensus, som gjør at de samme politikerne forsvarer planen når den kommer fram til bystyrebehandling. Derfor skjer det så å si aldri lenger at bystyret endrer en reguleringsplan. Det skjedde ofte før og gjorde at planleggingen ikke var så forutsigbar og samstemt som den fungerer i dag.

3.2.2 Fokusskifte – nye måter å se byutvikling på

Like viktig som den relasjonelle eller sosiale kapitalen som er bygget opp gjennom solide nettverk, er opplagt også det policy og kulturelle skiftet – **den diskursive dreiningen** - som har skjedd i tenkemåter og fortolkninger av hva byutvikling dreier seg om og hva som er de viktigste enkeltfaktorene for å få endret utvikling i ønsket retning. Hva som oppfattes som det primære, hva som vektlegges som viktigste drivkraft for byutviklingen, er langt på vei endret. Det

dreier seg ikke lenger hovedsakelig om ”arbeidsplasser og parkeringsplasser”, men om sentrumsutvikling og attraktive by- og bomiljøer, det vil si helt i tråd med generelle trender om ’urban revitalisering’ og ’kreativ byutvikling’. Fokus er dreid fra hovedsakelig materielle forhold til en betydelig større vektlegging på sosiale og ikke minst kulturelle forhold.

Det betyr at tradisjonelle årsakssammenhenger er snudd. Det er ikke lenger et hovedfokus – verken individuelt eller kommunalt - bare på arbeidsplasser (tradisjonelt gjerne til den ene hovedforsørgeren) som igjen bestemte (familiens) øvrige velferdsbehov. Men kanskje er ikke sammenhengene fullstendig snudd, men de kan snarere ses i et mer langsiktig perspektiv. Når det fokuseres på å legge til rette for et godt byliv, kobles kultur, handel og næring igjen, koblinger som vurderes som så avgjørende siden det nå er så stor konkurranse om arbeidskraften. Offentlig-private samarbeidsorgan som ’Porsgrunn Min By’⁹ (PMB) og ’Vekst i Grenland’ (ViG) kan ses i et slikt perspektiv. Mer indirekte kan derfor næring og arbeidsplasser fremdeles ses som et avgjørende argument. Likevel er det tradisjonelle forholdet mellom arbeid og bolig nå for en del snudd: Antakelsen er at mange velger nå by og bomiljø først, og så tar de med seg eller skaper sine egne arbeidsplasser; ikke som tradisjonelt omvendt at der man fikk jobb, dit flyttet man. (Jf Florida 2002). For ”... gode byområder tiltrekker seg attraktive folk med kompetanse, som drar med seg arbeidsplasser”. Det ligger også et håp om at ”... bysenteratsingen tiltrekker seg porsgrunnsfolk som har bodd ute i lengre tid, folk som er blitt mer urbane”.

Det er også en viktig observasjon i at ”...mange byer gjør en feil, diskuterer bare forretningsarealer; det er det å skape gode bomiljøer i sentrum som er avgjørende, da vil byen leve og bli brukt, og så kommer forretningene etter hvert”. Det innebærer at søkelyset er vridd i byplansammenheng ved at det nå for en stor del legges aktivt til rette for et godt byliv. Derfor vurderes det som viktig å la byen bli det nære bomiljøet – nærmiljøet – for mange, siden der folk bor, skapes levende og trygge miljøer som de som bor der, er engasjerte i. For ”...når byen blir nærmiljø, blir det aktiviteter”. Å skape levende byer ses samtidig som kriminalitetsforebyggende. Det betyr også at fokus er endret – fra bylivets (opprinnelig mange) belastninger – forurensning, forfall, støy og utrygghet - til bylivets mangefasetterte gevinster, sosialt og kulturelt. Den generelle samfunnsmessige trenden med at kulturelle faktorer betyr stadig mer identifiseres også lokalt: ”...folk reiser mer, folk går mer ut, kafeene mer åpne, og folk vil ha et bredere kulturelt tilbud, kultur er i seg selv blitt mer folkelig – selv Leseforeningen¹⁰ er blitt mer folkelig”.

Kulturoppblomstringen i byen har derfor også gjort at ulike kulturformer er blitt mer blandet og tradisjonelle klassekulturelle forskjeller mer utvisket. Stedsansprosjektets formidable publikumssuksess kan særlig skyldes disse nye hybride kulturformene som tiltrekker seg nye grupper ”teatergjengere”. ”Folk liker jo å gå på tur, og liker å være en del av et større hele – og liker at de ikke må ta på pels og sminke for å gå på teater, men tjukke sko og sitteunderlag og kanskje en knert i sekken”. Det er også en erfaring at Friteateret ”...dro med seg andre deler av

⁹ ~ oppkalt etter Bjørg Viks porsgrunnssang

¹⁰ ”Kvindernes Leseforening” Porsgrunn, stiftet 1898

kulturlivet også”, nye teaterformer kombinert med det etablerte, trauste og tradisjonelle kulturlivet med kor og pensjonistforening og andre frivillige. Det innebærer også nye fortolkninger og et blikk for nye hybride sammenhenger mellom det høye og det lave, mellom folkekultur og finkultur og mellom en elitistisk/avantgarde-kultur versus breddekultur i lag og foreninger i frivillig sektor. Og denne kulturelle sjangerblandingen har samtidig, som vi har sett, vært et helt bevisst valg fra Friteaterets side. Gjennom Stedsans har de fått fram nye fortolkninger av egen by – ved å iscenesette og levendegjøre byen i fortid, nåtid og framtid. ”De har lært oss å se byen vår og se byen på nye måter – men det har vært en prosess, å få det til...”.

Det er mulig at en tradisjonell *bypatriotisme* også har hatt et særlig godt feste i Porsgrunn. Mye av denne selvhevdelsen ligger nærmest ubevisst i en forskansning mot den svært så nære, eldre og større fylkeshovedstaden, Skien, bare noen få kilometer oppstrøms langs elva. Den kulturelle oppblomstringen i Porsgrunn har derfor opplagt blåst liv i en til tider slumrende stolthet over egen by, kanskje til og med snudd et ganske negativt selvbilde fra seksti-syttitallet, ikke minst på grunn av et betydelig - og betimelig - negativt miljøstempel. Men samtidig er utvilsomt den ”nye” byidentiteten noe helt annet enn den lokalpatriotismen eldre generasjoner har fått seg overlevert og overlevert videre, som en kulturell selvfølge en bare vokste inn i og ikke problematiserte eller stilte spørsmål ved. Den nye *byidentiteten* kan ses som *refleksiv* (i tråd med teorier om ’refleksiv modernisering’, Beck et al 1994); den er resultat av et aktivt eller bevisst verdivalg, som igjen henger sammen med kulturelle faktorer mer framtrepende samfunnsmessige betydning. Det innebærer at så vel bosted som arbeidssted – og egen by - i større grad blir betraktet som selvvalgt, eller i hvert fall noe som ikke lenger kan tas for gitt, men i økende grad må *begrundes* ut fra egne normer og verdier eller som ledd i et eget livsstilsprosjekt.

3.3 Kreativ byutvikling i Porsgrunn – et samlet blikk

Tabellen under systematiserer og oppsummerer de faktorene som synes vesentlige for satsingen på 'kreativ byutvikling' i Porsgrunn. Radene er fordelt i henholdsvis fysiske, økonomiske, politiske, institusjonelle, sosiale og kulturelle enkeltfaktorer. Mens de to kolonnene skiller mellom de bakenforliggende, ofte strukturelle *årsakene* eller ytre omstendighetene som gjorde satsingen mulig – såkalt 'fordi'-faktorer ("push"-faktorer) – og de framoverskuende *intensjonene*, den viljen som sentrale aktører har hatt til å få fram satsingen og dens konsekvenser ("pull"-faktorer).

Type /drivere	Årsaker – forutsetninger 'fordi' – faktorer ("push")	Intensjoner, tilsiktete konsekvenser planleggings- og politisk vilje 'for å' – faktorer ("pull")
Fysiske	Et fysisk slitt og tomt sentrum	Sentrumsopprustning og –utvikling
Økonomiske	Økonomisk nedgang, arbeidsløshet på tidlig nittital	Regionale midler til offentlig satsing investeringslyst i næringslivet
Politiske	Lang reformtradisjon, bred tverrpolitisk konsensus	Aktiv reformvilje, ny satsingsvilje
Institusjonelle	Offentlige-private samarbeidsorgan (PMB, ViG) omorganisering, tverrsektoriell integrering (kultur og plan) stødige og robuste planprosesser	Samstemt fag-politikk-utveksling felles tverrfaglig/-sektoriell satsing
Sosiale	Sosial kapital (gjensidig tillit og samarbeidsevne)	Urban livsstil under utbredelse fokusskifte: fra bylivets belastninger til bylivets gevinster; fra materielle til sosiokulturelle forhold
Kulturelle - tradisjon og fortolkninger	Byjubileum rikt tradisjonelt kulturliv tradisjonell bypatriotisme	Kulturelle sjangerblandinger klassekulturelle skiller mer utvisket en ny, refleksiv (valgt) byidentitet

TØI rapport 945/2008

4 Virkninger, videreførings- og overføringsverdi

4.1 Varige virkninger – og varige verdier?

Noen av de synlige, fysiske og dermed langvarige virkningene av kreativ byutviklingsprosjektet i Porsgrunn er selvfølgelig all den fysiske opprustningen i sentrum og investering i en **kulturell infrastruktur** som uansett kommer til å bli stående, lenge. Byen har gjennomgått en estetisk forvandling, den er forskjønnet og fylt med nytt innhold. Det er ikke snakk om bare midlertidige kulisser, den nye urbane scenografien vil vare fordi det blitt svært vanskelig å la være å holde den ved like. Som det ble uttrykt: ”...når et område først er forskjønnet, skal det godt gjøres å gjøre det stygt igjen”. Det har vært gjennomført en estetisering av byrommene, det er blitt bygd et rådhusamfi (en utvidelse av rådhusplassen med ny åpning ned mot elva), og det er nylig blitt vedtatt bygging av nytt regionalt kulturhus midt i byen, rett ved rådhusamfiet. Og sentrumssatsingen har gjort at mange faktisk har flyttet til byen, ...og når folk først er flyttet til sentrum, er det en varig endring, ikke flyktig”, og ”bomiljøer er fysiske, de vil vare”.

Samtidig er det bygd opp et solid **institusjonelt kommunalt apparat** i beredskap for oppfølging og videreføring av ideene fra kreativ byutviklingssatsingen, med gjensidige tillitsrelasjoner på tvers av fag og politikk, på tvers av plan- og kulturrådgivere, på tvers av plan og marked og på tvers av lokalt og regionalt forvaltningsnivå. Og det som kjennetegner institusjonelle ordninger er at de er forutsigbare og varige og såkalt trege handlingsfelt, som vanskelig lar seg oppløse eller bygge ned raskt.

Vel så avgjørende er antakelig de nye fortolkningene og den mentalitetsendringen som er skjedd gjennom skifte av fokus på hva byutvikling dreier seg om og hvilke faktorer som vektlegges. I den sammenheng kan en enkel trefaset modell for hvordan nyere kulturelle, **diskursive endringer** skjer, være relevant (blant andre Nenseth et al 2004: 32):

- (1) I en første fase lanseres diskursen, nye ideer (argumenter, aktiviteter) settes i omløp
- (2) I en neste fase etableres diskurskoalisjoner (allianser i nye nettverk) mellom idéskapere, -formidlere og –mottakere (som mellom premissleverandører og beslutningstakere) - og gis et organisatorisk feste på nye flertreffs møteplasser (nye aktører på nye arenaer)
- (3) En siste fase er når diskursen materialiseres eller institusjonaliseres – en ny forståelse blir organisatorisk forankret gjennom nye (rutiniserte) praksiser, gjennom nye samarbeidsorgan, nye investeringer og gjerne nye institusjoner (opprettelse av nye enheter/virksomheter).

Mange av prosessene som er skjedd gjennom kreativ byutviklingsprosjektet i Porsgrunn lar seg fortolke i forhold til dette trettrinns diskursive forløpet. Nye ideer i nye sammenstillinger er blitt lansert; det er etablert nye typer allianser mellom aktører som ikke fra før var vant til å samarbeide; og institusjonelle endringer har skjedd som antakelig vil sikre at erfaringene fra kreativ byutviklingssatsingen vil bringes videre.

4.2 Overførings- og videreføringsverdi

Når satsingen i Porsgrunn skal vurderes i forhold til overføringsverdi, kan det være et poeng å skjelne mellom overføring ”i rom”, det vil si for andre kommuner, gjerne i en regional sammenheng – og videreføring ”i tid”, det som byen og kommunen spesielt kan bygge på videre for sin egen framtidige byutvikling.

Trekker vi fram en del særtrekk for Porsgrunn, er det imidlertid opplagt at det er en rekke faktorer som er unike og kontekstspesifikke for byen, og som det dermed umiddelbart kan synes vanskelig å dra lærdommer av – for andre.

Det Porsgrunn blant annet har og som vanskelig kan direkte ”mekanisk” kopieres, er blant annet:

- en trettiårs historie med et nyskapende friteater
- et spesielt kunst- og kulturengasjert lokalt næringsliv
- en særlig politisk (risiko)vilje til nyskapende reformer som kobler velferdspolitiske kjerneverdier med nye utviklingsmuligheter
- en langvarig reformtradisjon og åpenhet for å satse på ”myke” verdier: barn og unge, medvirkning/LA21, kultur, som kan ses som en erkjennelse at ”dagens myke verdier er morgendagens harde realiteter”

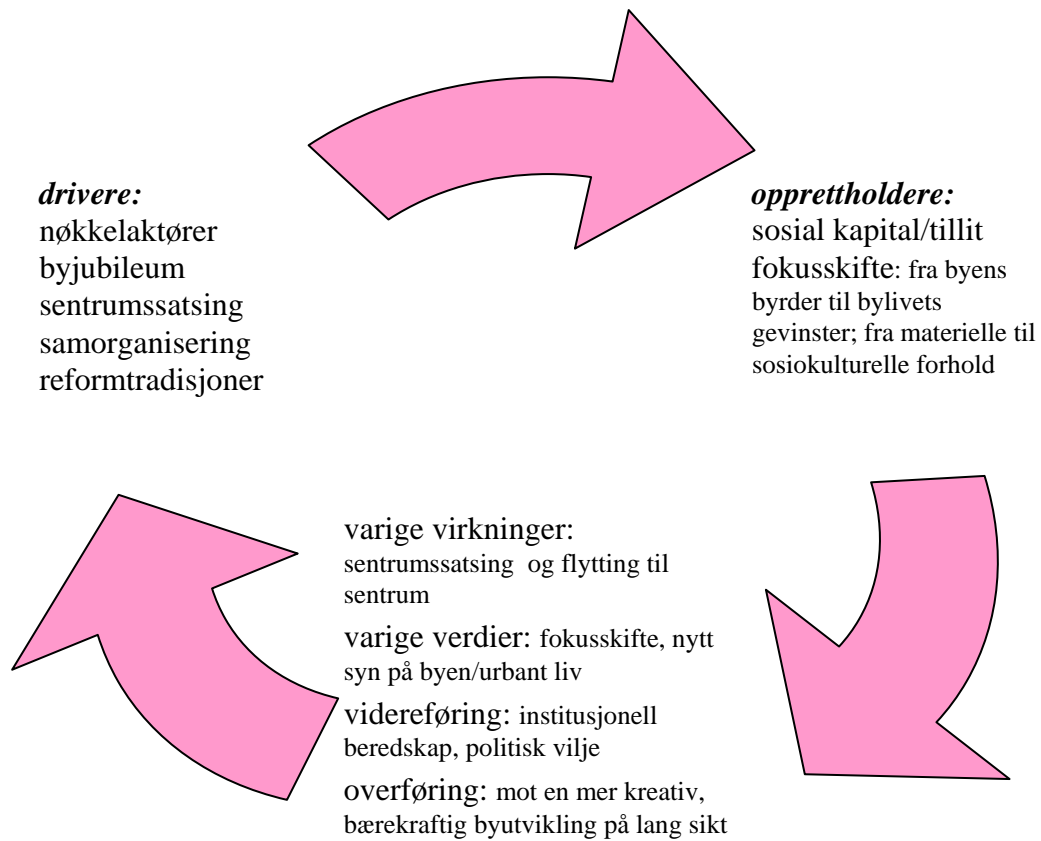
På den annen side er det åpenbart en rekke faktorer som *ikke* er unike for akkurat denne byen og denne kommunen, men som klart rommer fellestrekk for andre som står overfor nye satsingsmuligheter i forhold til by- og stedsutvikling. Det dreier seg blant annet om trekk som:

- slitne sentre som trenger fysisk og estetisk opprustning
- brune arealer (tidligere industriområder) som kan eller er i ferd med å transformeres fra industrikultur til kulturindustri
- engasjerte fagfolk - i kultur- og planetatene
- investeringslystne gårdeiere og utbyggere
- koblingsmuligheter mellom ulike prosjekter: mellom det fysiske og det sosiale/kulturelle; mellom urban og kulturell infrastruktur og ulike utomhusaktiviteter/opplevelser
- en stolt (heftig og begeistret) lokal folkekultur som kan mobiliseres, sammen med solid (men noe mer flertydig og til tider selvnyttende) bypatriotisme

For vurderingen av overførings- og videreføringsverdi er det også nødvendig å trekke fram enkelte trekk som kanskje kan se ut til å være *kritiske* faktorer i forbindelse med denne typen satsinger i byplanleggingen. Kanskje er det snarere snakk om *dilemmaer* som en uvegerlig støter på ved noenlunde tilsvarende situasjoner, strategier og prosesser i byutviklingen. Det gjelder blant annet forhold som:

- **dilemmaet mellom innovasjon og integrasjon** (som det er blitt uttrykt av den amerikanske sosiologen Robert Merton (1945) ”den som blir hørt, tenker ikke nytt; den som tenker nytt, blir ikke hørt”), fordi fornyere/nykommere rokker ved etablerte sannheter, institusjonell stivhet og kan kurere ’sånn-pleier-vi-ikke-å-gjøre-det-her’-syndromet. Nykommere eller fornyere har gjerne en flerkontekstuell tilnæringsmåte – kan se verden fra egen *og* andres (for eksempel også den etablertes) synsvinkel, men mangler ofte *makt-til* å få til noe, derfor nødvendig allianse med de som har *makt-over* (spesielt økonomiske og politiske ressurser)
- ’sosial kapital’ synes viktigere enn kommandolinjer; **nettverk viktigere enn hierarki** i og med at en ”kreativ byutvikling” vanskelig kan vedtas, bare legges til rette (som generelt for overgang fra regulativ styring til nyere politisk nettverksstyring, fra governing til governance, jf kapittel 1)
- **dilemmaet mellom en attraktiv og en segregert by**; segreringstendensene (sosialt og aldersmessig) eller gentrifiseringstendenser kan spores selv i Porsgrunn (de nye brygge- og sjøfrontprosjekter ikke for barnefamilier i etableringsfasen blant annet)
- **dilemmaet mellom en bedre stedsidentitet og stedsans eller bare bypatriotisme**; lokal forankring og stolt stedsidentitet versus en til tider å-være-seg-selv-nok! Åpningen mot et større og felles satsing for hele grenlandsregionen blir derfor av mange etterlyst.

Til slutt en oppsummerende figur som fyller inn vesentlige faktorer som kan forklare satsingen på kreativ byutvikling i Porsgrunn, gjennom den trefasete forståelsesrammen: hva var driverne; hva var det som opprettholdt prosessen(e); og hva er de mer varige virkningene – og varige verdier – som porsgrunns-satsingen ser ut til å avstedkomme.



TØI rapport 945/2008

Referanser

- Allardt, Erik (1975): *Att ha , att älska, att vara. Om välfärd i Norden*, Lund: Argos
- Beck, U, A. Giddens, S. Lasch: (1994) *Reflexive modernization. Politics, tradition aesthetics in the modern social order*. Cambridge: Polity Press
- Fimreite, Annelise og Tor Medalen (2005) (red.) *Governance i norske storbyer. Mellom offentlig styring og privat initiativ*. Scandinavian Academic Press
- Fischer, Frank and John Forester. (1993). "*The Argumentative Turn in Policy Analysis and Planning*." Durham: Duke University Press.
- Florida, Richard (2002) "*The rise of the creative class: And how it's transforming work, leisure, community and everyday life*", Basic Books
- Friedmann, John (1987): *Planning in the Public Domain: From knowledge to action*. Princeton: Princeton University Press
- Haukeland, J.V. (2001): "*Turisme og byenes kultur*", i Viken, A, "Turisme. Tradisjon og trender". Gyldendal
- Isaksen, A (2005) *Den kreative klassen og regional næringsutvikling i Norge*, NIFU STEP Arbeidsnotat 22/2005
- Lafferty, W., C. Aall og Ø. Seippel (1998): *Fra miljøvern til bærekraftig utvikling i norske kommuner*, Oslo: Prosus
- Lasch, S. (1994): "*Reflexivity and its doubles: Structure, Aesthetics, Community*", i Beck, U., Giddens, A., Lasch, S.: "*Reflexive Modernization. Politics, tradition and aesthetics in the modern social order*, Polity Press
- Liljeström, Rita (1981) *Kultur och arbete*, Stockholm: LiberForlag
- Merton, R.K. (1945) Role of the Intellectual in Public Bureaucracy *Social Forces*, Vol. 23, No. 4
- Nenseth, Vibeke, Inger Lise Saglie og Odd Erik Arnesen: "*Lokal bærekraft – evaluering av norske kommuners arbeid med LA21*", NIBR-rapport 2004:124
- Nenseth, Vibeke og Randi Hjorthol (2007): *Sosiale trenders betydning for bilbruk*. TØI rapport 874/2007
- Nenseth, V. (2005) "*Byplanlegging som politisk iscenesettelse - nye rollespill for urbane aktører*" i A-L Fimreite og T. Medalen. "Governance i norske storbyer", Bergen: Fagbokforlaget
- Skogheim, R. (2006) : *Kulturbasert by- og stedsutvikling: hvorfor og hvordan?* Plan 1/2006
- Stoker, G. (2000): "*From new management to new labour: tensions and hopes in reform of a British local government*", in: E. Amnå & S. Montin, (ed.), *Towards a new concept of local self-government?*, Fagbokforlaget
- Sverdrup, Sissel (2002) "*Evaluering: faser, design og gjennomføring*", Fagbokforlaget

Vedlegg 1:

Kreativ byutvikling – sentrale prosjekters egenpresentasjoner

Om Porsgrunn

Porsgrunns identitet og sjel [fra www.porsgrunn.kommune.no]

Porsgrunn kommune, Postboks 128, 3901 Porsgrunn. Tlf 35 54 70 00
postmottak@porsgrunn.kommune.no

Folketallet i Porsgrunn er ca 34.000

Porsgrunn er en god kommune å bo i. Uansett hvor man bor i Porsgrunn har man kort avstand til det meste av tilbud. Kort vei til små butikker og store kjøpesentra, til sykehus og offentlige etater. Dessuten er det bare få minutter til fine skogsterreng og vakre turområder, til sjøen og til badeplasser og til rike fiskeplasser.

Porsgrunn har mye å være stolt av. Gjennom diskusjonsmøter med representanter for næringsliv, organisasjoner, politikere og ungdom i 2004 kom man fram til noen kjennetegn ved Porsgrunn som er med på å prege oss som mennesker og samfunn. Kommunen forsøker i fellesskap med de som bor her å bygge på disse egenskapene i den videre utviklingen av Porsgrunn:

Porsgrunnselva
Sjøfart
Porsgrunds Porselænsfabrik
Industrien
Friluftslivet og nærheten til sjø
Småbypreget - Storgata og Brevik
Teaterfestivalen
Barnas dag
Ujålete og inkluderende

Fire verdier: Fellesskap • Likeverd • Mangfold • Raushet

Prosjektet "kreativ byutvikling" i Porsgrunn

v/ Jorid Sætre, byutviklingsetaten [www.porsgrunn.kommune.no]

Kreativ byutvikling i Porsgrunn – et delprosjekt i byjubiléet ! Vi "bygger" møteplasser for kultur, kunst, rekreasjon, opplevelse og livsutfoldelse.

I 2006 og 2007 velges ut noen sentrale steder i Porsgrunn sentrum hvor vi vil ha spesielt fokus på i prosjektet "kreativ byutvikling". Disse stedene er også arena for aktiviteter som gjennomføres i regi av byjubiléet. Detaljplanleggingen er i gang og budsjettbehandlingen vil avgjøre når de ulike prosjektene er mulig å realisere.

Disse områdene er valgt ut:

- Strandpromenaden: "rom for kunst" - installasjoner, landart, enkle "forskjønnelser" - en opplevelsesakse fra Lilleelva - Minneparken - Bratsberg Brygge
- Rådhusamfiet: møteplass og kulturarena - byens nye pulserende midtpunkt
- Parken lever ! rekreasjon, lek og arrangementer - en fornyelse av byens største grønne park
- En søndag i byen: I perioden september 2007 til mai 2008 - gis fristelser/tilbud til alle som brukere av byen, slik at du velger byen som målpunkt for søndagsturen

Byjubileet 2007

JUBELÅRET 2007 - FRA DAG TIL DAG - VELKOMMEN!

Med sine 200 år er ikke Porsgrunn blant de eldste byene i landet. Likevel mener vi at det er all grunn til å feire! Jubileet gir oss anledning til å sette fokus på byens mange gode sider og stimulere til kreativ utvikling. Vi starta oppkjøringa i 2005 og fortsatte i 2006. I år braker det løs for alvor! Det blir noe for alle og mye for mange. Vi håper arrangementene vil skape begeistring for, og i Porsgrunn og regionen vår. Her er programmet – bli med på feiringa!

Jubelhilsen fra

ordfører (Øystein Beyer) og prosjektleder Byjubileet (Frøydis Straume)

Byjubileet i Porsgrunn er organisert som et treårig byutviklings prosjekt som avsluttes i 2007. Det er en målsetting at selve jubileumsåret blir stående som starten på framtida, og at prosjektet synliggjør framtidsmuligheter for byen og oss som bor her. Mai til november i år er hovedperioden for feiringa av 200års dagen til byen vår. Jubileet har en folkelig profil med fokus på høy kvalitet. Aktivitetene er retta mot alle som bor i byen, og alt foregår i vårt felles rom, nemlig sentrum. Gjennom 12 delprosjekter ønsker vi å skape tilhørighet, stolthet og fellesskap hos Porsgrunns innbyggere, og vi håper det skal bidra til å styrke byens positive omdømme.

De 12 delprosjektene:

- Porselensbiennalen, Vestsiden og sentrum 4.–6. mai
- Historien vår, Bymuseet
- Oppvekst i Porsgrunn, Rådhuskvartalet 23.–31. mai
- Barnas dag, Sentrum 2. juni
- Kulturskolejubel, Rådhusplassen 8.–9. juni
- Framtidas Hus, 22.juni – 1. juli
- En folkefest i Porsgrunn, 3. juli
- En dag i Porsgrunn - fotoutstilling
- Bymyldring 25. august
- Stedsans – 30.8 – 8.91
- Røtter i Porsgrunn 9.-10. november
- Kreativ byutvikling 2005-2007

PORSELENSBIENNALEN 07. 4.–6. mai 07. Etter oppstarten med Porselensfestivalen i 2005 markerer Porselensbiennalen seg i år enda sterkere som en nasjonal arena for samtidskunst. Kunstbiennalen arrangerer et todagers seminar om kunst og design. Blant foredragsholderne er Jorunn Veiteberg (N), Richard Slee (GB), Claydies (DK) og Johan Verde (N). Under biennalen avdukes byens nye utsmykking i porselen, laget av Marek Cecula. I porselensfabrikken arrangeres workshop for utvalgte kunstnere, og publikum inviteres til å følge prosessen. Porsgrunn Kunstforening står bak årets hovedutstilling med arbeider av Irene Nordli. Hennes særegne porselensarbeider blir vist i kunstforeningens lokaler på Bratsberg brygge og på PP. I tillegg blir det stor åpning på Bratsberg Brygge, porselenscruise, fabrikk marked, omvisninger og – selvsagt – biennalefest.

Det bugner av hvitveis i marka vår! Bli med på **hvitveistur** fra topp til topp i bymarka søndag 13. mai.

Porsgrunn amatørteater presenterer «**Et trinn i trappa – en jubileumsrevy for Porsgrunn by**». Premiere 9. mai i teatersalen i rådhuset. Spilles også 11., 12. og 14. mai.

Torsdag 26. april har butikkene utvidet åpningstid og gode **jubeltilbud**. Fredag 27. april lanserer Posten **jubileumsfrimerke**.

HISTORIEN VÅR åpner 17. mai 07. På selveste nasjonaldagen åpnes dørene til en ny, permanent byhistorisk utstilling i Tollboden ved bymuseet. Fra inngangen og gjennom hele utstillinga er det laget en «elv». Publikum vandrer bokstavelig talt på elva gjennom Porsgrunns historie, som er betydelig lengre enn 200 år. Seilskutetida, framveksten av industrisamfunnet og idrettslivet er blant tema ene det settes fokus på. Utstillinga er spesielt tilrettelagt for barn og unge. Det kommer blant annet til uttrykk ved at utstillinga presenteres i flere høyder – også så lavt at barn rekker opp. Den er selvsagt også beregna på dem som er så store at de må bøye seg litt ned for å

se. I tilknytning til utstillinga vil det i uke 26 bli en rekke ulike arrangementer på museumsområdet. På programmet står blant annet konserter og familiedager.

Kom og se det vi håper skal bli historiens lengste og flotteste **17.maitog!** Alle skolene er invitert til å gå i tog i sentrum. NRK vil trolig vise tv-bilder fra Porsgrunn i sin reportasje fra 17. mai landet rundt.

OPPVEKST I PORSGRUNN uke 21 og 22. Gjennom å lære, bidra og oppleve feirer byens barn og unge Porsgrunns bursdag. I to uker til ende setter de sitt preg på byen. 26 barnehager har jobbet med installasjoner, skulpturer og byen vår til barnas park. Alt blir montert i Rådhusparken. Her blir de i stående i to uker. Det blir en gøy og annerledes park som innbyr til lek og opplevelser. Byens skoleelever bygger opp en by helt utenom det vanlige på Rådhusplassen. I denne Minibyen, som blir stående i to uker, får vi se 35 svært ulike hus hvor gjenbruk er et gjennomgående tema. Ungene setter også sitt preg på Storgata i disse ukene. I utstillingsvindue til forretningene i gata monterer skoleelever presentasjoner av sine nærmiljø.

BARNAS DAG 2. juni. Siden 1946 har Barnas dag i Porsgrunn fylt sentrum med folk og aktivitet. Årets Barnas dag føyer seg pent til denne tradisjonen med et rikholdig program som byr på opplevelser for porsgrunnsfolk i alle aldre. I år rettes fokus spesielt mot miljø og trafikksikkerhet. En ny hydrogenstasjon åpner på Herøya i mai, og flere lokale bedrifter har kjøpt hydrogenbil. Under Barnas dag kommer de og viser fram bilene sine. Kanskje får du kjøre med en hydrogenbil til den nye hydrogenstasjonen? I tillegg til mange av de tradisjonelle Barnas dagaktivitetene blir det flere konserter, og amatørteatret Fantasia inviterer til teaterforestilling. Og for ikke å glemme det store høydepunktet for mange: Kostymeopptøyet som barn og voksne har forberedt i lang tid. Det går som vanlig gjennom hele byen. Porsgrunn sentrum, Rådhusplassen, Rådhusparken og Kammerherreløkka. Pris: Gratis. Kr. 50 for teaterforestilling

KULTURSKOLEJUBEL 8.–9. juni. Når 1200 elever fra Porsgrunn kommunale kulturskole inntar sentrum denne helga, blir det liv! Det starter med fullt trøkk fredag kveld med bandkonsert fra scenen på Rådhusplassen. Lørdag inviterer byens skolekorps og kulturskolens elever, sammen med ingen ringere enn The Brazz Brothers, til et forrykende show på Rådhusplassen. Det hele starter med parade i sentrumsgatene der afrikanske stemninger og impulser fra New Orleans vil fargelegge byen. I løpet av dagen vil musikelever, dansere og teaterlever bidra i et langt og flott kulturskoleshow. Ved Porsgrunn bibliotek har kulturskolens avdeling for visuelle kunsthøgskole utstilling. Legg turen til byen denne helga og få med deg show og opptredener i fleng med byens flinke unger! Dagens konferansier er Sarah Natasha Melbye. Rådhusplassen Pris: Gratis Arrangør: Porsgrunn kommunale kulturskole

Ny strandbar. Dropp Syden! Det blir Copacabana stemning når en ny strandbar åpner på Østre brygge fredag 15. juni. Alle ingredienser er på plass: Fluktstoler, myk sand, palmesus og paraplydrikk. En spasertur langs elva krydres med blant annet gatekunst av Strøk og fotokunst på Sentrumsgården. Det perfekte vorspiel for Brusteinsballet som arrangeres senere samme kveld! Arr: Porsgrunn kommune og Porsgrunn Internasjonale Teaterfestival

Gamle brevhoder. Der Porsgrunn kommune har en samling på flere hundre litografiske brevhoder. 18 av disse, fra perioden 1890–1960, er plukka ut til en konkurranse der alle kan være med å stemme på sin favoritt. Følg med i lokalmedia i juni. Arr: Porsgrunn kommune

FRAMTIDAS HUS 22. juni–1. juli. Lurer du på hvordan folk kommer til å leve og bo i framtida? Da er Rådhusplassen stedet å oppsøke når Framtidas hus avdukes 29. juni. Huset er bygget av lokale aktører. Det setter fokus på framtidens løsninger blant annet når det gjelder materialer, form og funksjon. Du kan gå inn i huset som blir stående på Rådhusplassen ei snau uke. Her kan du utforske, teste og beundre det absolutt siste innen moderne teknologi beregnet på en miljøvennlig, framtidens boliger. I tilknytning til Framtidas hus arrangeres også en egen utstilling som viser ulike sider ved framtidens bo og leveforhold. Her presenterer lokale produsenter framtidens produkter og løsninger, med fokus på miljøvennlighet og moderne teknologi. Kom og finn ut mer om hvordan du og dine etterkommere kommer til å bo og leve i framtida. Sentrum Pris: Gratis Arrangør: Varemessen, Porsgrunn og Bamble Boligbyggelag, Børve & Borchsenius AS og HRL AS

Sjøfartsutstilling. 22. juni åpner en utstilling i Tollpakk huset ved Sjøfartsmuseet som viser historien til «Det Franske Compagnie» som i 1760 fikk kongelig privilegium til å importere fransk

«brøndeivin» og eksportere dette til England. Samme dag åpner en 1807-butikk ved Porsgrunn bymuseum. Arrangør: Varemessen, Down Town, Porsgrunn bymuseum og Handelsstanden

Det spares ikke på noe når det inviteres til gigantisk **sankthansfest** på Bratsberg brygge 23. juni. Det blir arrangementer hele dagen og sankthansbål på en flåte på elva. Det hele avsluttes med å blåse liv i en gammel tradisjon: Dans på Bruket. Arrangør: Varemessen, Bratsberg gruppen og Urædd Markedsdager 28., 29. og 30. juni, hele Storgata – et marked!

EN FOLKEFEST I PORSGRUNN 3. juli - selve bursdagen til Porsgrunn by, og det betyr selvsagt stor festivitas. Tordenskiolds soldater blåser det hele i gang med salutt på Vestsida. På formiddagen er det klart for offisiell åpning av vår nye, utendørs storstue – nemlig **Rådhusamfiet**, samt avduking av kunsten som skal pryde det. Det blir servert bursdagslunsj før vi vandrer inn i en festpynta utgave av Rådhusparken. Her blir det real bursdagsfeiring med ballonger i alle varianter og gratis iskake til alle. Telemark messingkvintett spiller fra paviljongen. Det blir bursdagsleker og underholdning, og kanskje kommer Kongen. Åpning av fotoutstilling «En dag i Porsgrunn» (se neste side). På ettermiddagen inviteres det til familiekonsert i Rådhusamfiet med musikalske høydepunkter fra NRK BarneTV gjennom mer enn 40 år. På kveldstid er det klart for stor gratiskonsert i Rådhusamfiet. Konserten avsluttes med tidenes vakreste fyrverkeri før vi går videre ut i natta. Sentrum Pris: Gratis Arrangør: Porsgrunn kommune

EN DAG I PORSGRUNN. Mange engasjerte seg da fotodagen «En dag i Porsgrunn» ble arrangert 6. juni i fjor. Porsgrunnsfolk ble oppfordra til å dokumentere en helt vanlig dag ved hjelp kamera, og det kom inn hele 9000 bilder! Rundt 300 av disse er med i praktboka «En dag i Porsgrunn» som blir lansert 3. juli, Porsgrunns bursdag. I forbindelse med lanseringa blir det også arrangert en gigantisk utstilling. Utstillinga vil vise det enorme bildematerialet som dokumenterer hvordan livet var i Porsgrunn 6. juni 2006. Området fra Minneparken til Brustrøket blir nærmest tapetsert med store og små bilder. Fotografiene er tatt av alt fra barnehagebarn med engangskameraer til profesjonelle fotografer. Til sammen utgjør de mange tusen fotografiene et unikt bilde av en helt vanlig dag i byen vår. Bratsberg brygge Pris: Gratis Arrangør: Porsgrunn kommune i samarbeid med Varden

BYMYLDRING 25.august. Hele sentrum fra Rådhusplassen til Vicparken tas i bruk når lokale lag og foreninger møtes til tidenes mønstring i sentrum. Denne lørdagen kan du bli nærmere kjent med en imponerende flora av foreninger. Kanskje finner du den perfekte foreningen – en gjeng som dyrker akkurat den samme interessen som du! Eller du kan bare komme til byen og la deg underholde. Det blir blant annet rullskirenn med norgeseliten på ski og sandhåndballturnering. En scene rigges opp på elva utenfor Rådhusamfiet. Her blir det oppvisninger i fleng i regi av musikklivet, idretten og kulturlivet. Kanskje får du muligheten til å prøve skøytene i august, eller du kan teste et roergometer, lære kampsportteknikk eller få prøvd speiderkunnskapene. Denne dagen kommer det til å myldre av folk i byen! Det blir masse aktivitet og et yrende liv! Sentrum Pris: Gratis Arrangør: Lag og foreninger

I forbindelse med bymyldringa blir det 25. august arrangert **politisk debatt**. Midt i valgkampen blir politikerne utfordret til å fortelle hva de vil gjøre for det frivillige foreningslivet. Arr: Lag og foreninger.

Ordførere vs. Europa-mesteren. Det er duket for en nanbudokamp av det mer oppsiktsvekkende slaget når ordfører Øystein Beyer møter europamester Roy Andreassen. Kampen kan du se under bymyldringa 25. august.

STEDSANS 30. August – 8. september. Gjennom to år har byvandringene gitt oss mange heftige opplevelser: Klaverkonsert fra en flytende scene på elva, sykkelsymfoni, filmvisning på bruklaffen og – ikke minst – Bakgårdsopera'n. Det er med andre ord ikke småtterier som ligger i løftet om at årets byvandring, som er den tredje i rekken, blir den største og mest spektakulære av dem alle. Årets vandrerute går mellom byens to bruer med aktiviteter på østsida, vestsida og på elva. Sentrale temaer for årets vandring er industribyen Porsgrunn, elva som transportåre og gjenerobring av friområder. Ved å fokusere på byens skjulte historier, dens visuelle ansikt av i dag og framtidig potensial, er ambisjonen å revitalisere og utvikle en levende bykjerne. Flere hundre aktører, profesjonelle og amatører, er med. Som kvalitetsstempel bærer dette særegne prosjektet Grenland Friteaters signatur. Sentrum Pris: kr. 400,-. Billettsalg fra Caprikiosken Arrangør: Grenland Friteater, Porsgrunn kommune og Telemark Fylkeskommune

Sønda'n i by'n. Legg søndagsturen til sentrum hver første søndag i måneden i perioden 2. september 2007 til 6. april 2008. Søndagsåpent bibliotek, gallerier, kafeer og kino. Du kan nyte kunst i byrom, vandre langs Strandpromenaden og slappe av i Rådhusamfiet eller Rådhusparken. Et eget bykart med søndagens løype viser vei til de ulike aktivitetene.

RØTTER I PORSGRUNN 9.–10. november. Dette er døgnet for og med alle som har røtter i Porsgrunn – utflytta, innflytta eller bufaste. Gjennom et helt døgn, fra kl. 12 fredag til kl. 12 lørdag, byr et tettpakket program på ulike opplevelser. Vi henter hjem kjente og ukjente som har røtter her. Byen har fostret en finansminister, opp til flere dyktige tvfjes, en hotellkonge, en sosiologiprofessor, to dagbladredaktører, flere forfattere, forskere, kunstnere og arkitekter. Samtidig har en rekke spennende mennesker kommet flyttende hit. I løpet av døgnet blir det mange ulike arrangementer, foredrag og debatter. Containere på Østre brygge og glattcella ved politistasjonen er arena for kunstutstillinger. I tillegg blir det foredrag, bokbad, paneldebatt, filmpresen tasjoner og høytlesing. På Gamle Posten er det eget arrangement for dem under 20. Rådhuset og området rundt Pris: Gratis Arrangør: Porsgrunn kommune.

KREATIV BYUTVIKLING 2005–2007. Gjennom det treårige byutviklingsprosjektet ønsker vi, ved hjelp av kunst og kultur, å oppdage byens muligheter. Dette kaller vi «Kreativ byutvikling». Målet er å vise fram byen og gi folk nye møteplasser ved å fokusere på kultur, kunst, rekreasjon, opplevelser og livsutfoldelse. Tre sentrumsområder er valgt spesielt ut, nemlig Strandpromenaden, Rådhusparken og det nye Rådhusamfiet. Med tiltakene langs Strandpromenaden vil vi skape en ny dimensjon ved det å oppholde seg og ferdes langs elva. Det blir etablert møteplasser og oppholdssoner, samt permanente og midlertidige kunstinstallasjoner. Rådhusamfiet er byens nye festplass og møtested. Målet er at byens mest offentlige rom skal være med å øke attraksjonsverdien for byen. Med en fornyelse av byens største grønne park, Rådhusparken, er målsettingen at den skal tas i bruk til rekreasjon, lek og arrangementer.

JUBELÅRET 2007

Porsgrunn kommunes samarbeidspartnere i forbindelse med 200årsjubileet representerer alle, på forskjellig vis, byens historie, samtid og framtid. Vi har et felles ønske om å bidra til at feiringa av Porsgrunns 200årsjubileum skal styrke byens identitet. Samtidig er det viktig at innbyggerne i Porsgrunn får et godt og varig forhold til byen sin. Det tror vi byjubileet vil bidra til. Som støttespillere til Porsgrunns store bursdagsfeiring ønsker vi å bidra til økt aktivitet i forbindelse med selve feiringa, og til ytterligere verdiskaping og vekst i framtida.

Telemark fylkeskommune: Vi har som mål at Telemark skal bli enda mer attraktivt, og vi ønsker økt bosetting. Uten innsatsen i kommunene, og nå Porsgrunn spesielt, når vi ikke slike mål.

Tekst: Micro Media - www.porsgrunn.kommune.no

Grenland Friteaters StedSans-prosjekt

[fra www.stedsans.no]

Gjennom en tverrfaglig sammensatt kunstnergruppe skal hele Porsgrunn sentrum iscenesettes over en tre års periode.

Med STEDSANS vil vi omforme byen til et arbeidsfelt for kunstnerisk og ”antropologisk” virksomhet. Vi vil utforske den skjulte byen som finnes bakom fasadene og omforme den i en kunstnerisk visjon som aldri har vært sett før.

En visjon om å kunne vekke til live minner, rester og spor av liv og aktivitet, skjulte historier og drama som er dekket over av dagliglivets gjøremål gjennom å bryte med de konvensjonelle teatersceners logikk og skape forestillingsarenaer av byens virkelige rom. Ta tak i byens arkitektur, dens portrom, gater og torg, dens mellomrom, og bruke hele byens kropp som scene. Mane fram fortiden, slik som vi ser den, drømme om i dag, og fabulere om i morgen. Ta på oss antropologens briller og med oss arkeologens skje og lete etter synlige og usynlige spor. Blande fakta og fiksjon, drømmer og virkelighet.

Vi vil knytte til oss nasjonale og internasjonale kunstnere, arkitekter, forfattere, billedkunstnere, historikere, komponister, musikere som enkeltvis og i grupper vil være med på å utforme/iscenesette kunstprogrammene som vil bli programmert for hvert år i prosjektperioden.

Dette vil bli utført i direkte samarbeid med byens befolkning. Publikum blir bevisste/ubevisste aktører i de iscenesatte byrommene.

Grenland Friteater med prosjektleder Geddy Aniksdal i spissen, har utarbeidet et variert og sammensatt scenekunstprogram som genremessig spenner fra fortellerteater og politisk agitasjonsteater til surrealisme og film noir. Vi henter elementer fra skjult teater til high tech performance, fra stilleben til masseopptreden i samspill med ny teknologi, design, dans, visuell kunst, film, foto, litteratur og musikk.

Hvert enkelt forestillingselements dramaturgi tar sitt utgangspunkt i et konkret sted: En gate, en plass, en fasade, en brygge, en park, etc. Flere av enkeltprosjektene vil være repetitive, med flere visninger på en enkelt dag og/eller gjennom prosjektåret. Noen vil være høyst uannonserte. Andre vil få sin form gjennom publikums deltakelse. På den måten innfører vi et nytt moment i forhold til teatrets tidligere produksjoner; hvor vi lar publikum ha en vesentlig innflytelse på det visuelle uttrykk.

Pressemelding ved (den tredje) byvandringen i 2007:

Grenland Friteaters 3-årige tverrkunstneriske byløft Stedsans, er brakt til ende. Til overveldende respons fra nærmere 5000 vandrere, fordelt på 20 byvandring i tidsrommet 29.8 – 8.9.07. Tema for årets byvandring har vært industriutviklingen, Porsgrunnselva som ferdselsåre og gjenerobring av friområder. Hver vandring varte i fem og en halv time og inkluderte mat og drikke under Frednesbrua i byen.

Etter 3 år med byvandring i ulike deler av Porsgrunns sentrum har mer enn 10 000 innbyggere fått nye opplevelser og gjenoppdaget byen sin. I tillegg har prosjektet satt et kritisk søkelys på ulike sider ved byutvikling. Porsgrunn kommune er gjennom sitt satsingsområde *kreativ byutvikling*, samarbeidspartner med Grenland Friteater innenfor Stedsansprosjektet. Kunstnerisk ansvarlig for Stedsans er regissør Geddy Aniksdal. Årets byvandring hadde et budsjett på 4.9 mill kr..

Water City prosjektet i samarbeid med Skien kommune

Dette EU-prosjektet presenteres på følgende måte [nettsiden [<http://www.watercity.org/>]:

The Planning Departments of the Municipalities of Porsgrunn and Skien are responsible for land use and urban planning in the central parts of the lower Telemark (in the Grenland region). This area includes the most densely populated parts of the region and the busiest parts of the waterways - the inner fjords and the river linking the cities.

The Urban Planning Departments of Porsgrunn and Skien hold the responsibility for regulatory plans and master planning. Although the departments already cooperate in various ways, both cities still have a sincere wish to expand and develop in regard to their spatial interrelationships. To do that, the waterway is a crucial element.

The most important task that the cities have undertaken together is the making of a regional Transport and Land Use Plan ("Infrastructure Plan for Grenland"). This work has formally been headed by the Telemark County Council with four municipalities - including Porsgrunn and Skien - stimulating the process.

The importance of reclaiming the river and waterway is one of the main conclusions taken from the Infrastructure Plan. The transformation of deserted industrial land into liveable urban area has been going on for some time, but there is still a huge potential yet to be realised. This view is shared by the Regional Body for Industrial and Commercial Development as stated in their Strategy for Land Use and Property Development.

Porsgrunn and Skien see the need for a common strategy to develop the riverbanks for residential, business and recreational functions. Two of the main tasks for the cities will be to provide walking paths along the sides of the river and to secure good recreational areas.

At present, the Planning Authorities of Porsgrunn and Skien are keen to initiate dialogue with other cities interested in similar projects. These discussions will be used to evaluate the possibilities of forming strong future partnerships leading to successful project applications in 2004.

**Skien kommune presenterer prosjektet på sine nettsider : [<http://www.skien.kommune.no>]
Bakgrunn og overordnede mål for prosjektet (v/ Birgitte Hellstrøm, byutviklingsetaten)**

I november 2002 ble Porsgrunn og Skien i felleskap tatt med som partnerby i det EU-finansierte prosjektet Water City International II. Prosjektet er organisert under Interreg IIIB Nordsjøprogrammet, som gir ulike organisasjoner i Nordsjøområdet en mulighet til å samarbeide om prosjekter innen regional utvikling.

Water City International II er et nettverkssamarbeid hvor flere europeiske byer deltar, som Leeuwarden og Sneek fra Nederland, Gøteborg og Malmø fra Sverige, Emden fra Tyskland, Norwich og Stockton-on-Tees fra Storbritannia og Odense fra Danmark. Provisen Fryslân i Nederland (tilsvarende fylkeskommunalt nivå) har prosjektlederansvar. Målsettingen for prosjektet er å forbedre vannsystemene i byrelaterte områder og deres nærområder. Prosjektet åpner for samarbeid mellom partnerbyene i form av kunnskaps- og erfaringsutveksling, i tillegg til muligheter for økonomiske bidrag til planarbeid og gjennomføring av tiltak.

Både Porsgrunn og Skien kommuner har lagt stor vekt på utviklingen av områdene langs elva ved siste revisjon av kommuneplanens arealdeler. Vassdraget ligger som et sentralt element i bybåndet mellom Porsgrunn og Skien hvor det er planlagt at en stor andel av nye byggeområder skal lokaliseres i fremtiden. Kommunene ønsker å utnytte mulighetene og attraktiviteten som vannet skaper i mye større grad. Dette gjelder både for områder hvor arealbruken kan endres i fremtiden, og der hvor eksisterende bebyggelse og grøntområder kan forbedres.

I begge kommunene har det i de siste årene vært arbeidet mye med prosjekter på ulike nivå langs elva. Noen prosjekter er realisert eller befinner seg i en byggefase, mens andre områder nylig er ferdig regulert eller er under regulering. Skien kommune og Telemark Fylkeskommune har for eksempel valgt Telemarkskanalen/Skien vannfront til tusenårssted, hvor kultursti og lysprosjektet Morild er delprosjekter. Porsgrunn kommune har valgt Rådhusplassen/Østre Brygge til sitt tusenårssted. Felles for alle planer og prosjekter er målet om å utnytte vannet som ressurs på best

mulig måte, både som ledd i en helhetlig og fremtidsrettet byutvikling og til glede for allmennheten generelt.

Overordnede mål for Porsgrunn og Skien i Water City International II - prosjektet:

- Skape en felles visjon for utviklingen av områdene langs elva med fokus på muligheter for transformasjon og bedre utnyttelse.
- Tilrettelegge for offentlig tilgjengelighet til elva og integrere vannet i folks hverdagsliv.
- Stimulere sosial og økonomisk utvikling ved å skape attraktive arealer langs elva.

Et resultatmål i prosjektet er å arrangere en idékonkurranse for elva med fokus på rekreasjon, turveg og møteplasser.

Vedlegg 2

Bolig- og byplanprisen 2006 – juryens begrunnelse

Norsk Bolig- og Byplanforening utdeler på hvert Planmøte eller når styret finner det riktig, "Bolig og byplanprisen" med det formål å heve samfunnets interesse og respekt for god bolig- og byplanlegging, å styrke fagmiljøenes fokus på kvalitet i planprosesser, planprodukter og utbyggingsprosjekter, og gjerne styrke kjennskapen til Norsk Bolig- og Byplanforening og dens aktiviteter. Prisen kan gis til et bestemt planarbeid eller prosjekt som utmerker seg på minst ett av følgende områder:

- overordnet strategisk plan
- kvalitet og innhold i forhold til bærekraftig utvikling
- estetikk og respekt for steds kvalitet
- originalitet og innovasjon
- konfliktløsning og gjennomføringsevne
- metode og planprosess

Prisen kan gis til offentlige, private eller samarbeidende aktører. Vi har en vinner som har laget en god overordnet strategisk plan. Ikke bare er den overordnet og prinsipiell. Den er også analytisk god, og den er også svært konkret, full av direkte instruksjoner. Dessuten er den kort. Og på toppen av det hele er den ført i et enkelt og godt språk.

Om 35 år bor det kanskje 5,5 millioner mennesker i Norge, det er i alle fall en av Statistisk sentralbyrås prognoser. 800 000 av disse menneskene sannsynligvis vil bosette seg i triangelet Kristiansand, Lillehammer og Halden. Det betyr et enorm økt press på denne delen av landet. Vi har kåret en vinner som skjønner hva som er i gjære. Som har et proaktivt forhold til utviklingens miljømessige utfordringer. Vinneren har hatt et gjennomført fokus på bærekraftig utvikling, noe som har gitt gode resultater allerede med finstemt forfetting, bedre fremkommelighet for myke trafikanter og økt boligbygging. Og ingenting tyder på at det stopper der. Vinneren signaliserer i sitt planarbeid et ytterligere fokus på bærekraft.

Det finnes en annen stringent linje gjennom alle de ulike tiltakene som blir utført og planlagt, og det er planens dypt motivert respekt for steds kvalitet. Dette sees såvel i bruken av arkitektkonkurranser på viktige tomter, i analysearbeid, og i kommunens planlegging helt ned på gatesteinsnivå. Vi snakker om en by som kanskje ikke er kjent for skjønnhet og estetiske interessante opplevelser, men som har en historisk bygningsmasse med store kvaliteter og en beliggenhet som gjør det mulig å utvikle sitt potensial. Det er nettopp det dette planarbeidet gjør, det tar tak i mulighetene på en så utrolig konstruktiv måte.

Planen er også original i norsk sammenheng fordi den representerer en oppgående forståelse av hva kultur betyr for byutvikling. Vi har studert et planarbeid som aktivt bruker kulturtiltak og kunstneriske aktiviteter i planleggingen og gjennomføringen av byutviklingstiltak. Her er ikke kultur glaser på toppen av et teknokratisk planprodukt, men en organisk del av selve arbeidet. Evnen til å bruke byens kunstneriske og kulturelle mangfold og kompetanse er overbevisende.

Når da denne metodikken er demokratisk fundert, og gir effektive, vakre og funksjonelle resultater, er det bare å ta av seg hatten. Det er noe forbilledlig over dette arbeidet, det er noe her som gjør at denne byen vil bli viktig for alle som er interessert i hvordan byutvikling kan gjøres i det 21. århundre.

Vinner av Bolig- og byplanprisen 2006 blir Porsgrunn kommunes sentrumsplanlegging gjennom Kreativ byutvikling Porsgrunn - handlingsperioden 2006-2009 og Strategisk sentrumsutvikling, både prosess og gjennomført arbeid. Vårt håp er at dette utsøkte arbeidet vil være en inspirator for hele det norske fagmiljøet.

Juryen bestod av: Erling Dokk Holm (leder) Susan Brockett Marianne Bruvoll Jo Ulltveit-Moe Alf Haukeland.

Besøks- og postadresse:

Transportøkonomisk institutt
Gaustadalléen 21
NO 0349 Oslo

Telefon: 22 57 38 00
Telefaks: 22 60 92 00
E-post: toi@toi.no

www.toi.no



**Transportøkonomisk institutt
Stiftelsen Norsk senter for samferdselsforskning**

- utfører forskning til nytte for samfunn og næringsliv
- har rundt 70 forskere med høy, flerfaglig samferdselskompetanse samarbeider med en rekke samfunnsinstitusjoner, forsknings- og undervisningssteder i Norge og i utlandet
- gjennomfører forsknings- og utredningsoppdrag av høy kvalitet innen områder som trafiksikkerhet, kollektivtransport, miljø, reisevaner, reiseliv, planlegging, beslutningsprosesser, transportøkonomi og næringslivets transporter
- driver aktiv forskningsformidling gjennom TØI-rapporter, Internett, tidsskriftet Samferdsel og andre nasjonale og internasjonale tidsskrifter
- deltar i CIENS, Forskningscenter for miljø og samfunn, i Forskningsparken nær Universitetet i Oslo